

॥ ॐ अहं नमः ॥

॥ संकलक्षपस्तमयाब्धिपारीण-शासनसम्राट्-सूरिचक्रचक्रार्ति-श्रीतपागच्छनमोनमोमणि-भट्टारकाचार्य-

श्रीविजयनेमिसूरीश्वरसद्गुरुभ्यो नमः ॥

तत्पट्टालंकाराऽयाम्-न्यायवाचस्पति-शास्त्रविशारदोपनाम-श्रीतपागच्छभट्टारकाचार्यश्रीविजयदर्शनसूरिप्रणीता

॥ श्रीपर्युषणपर्वकल्पलता ॥



श्रीसूर्यपुर(सुत)नवापरावासि-श्रेष्ठित्रय-मगनलाल देवचन्द-संप्रामपरावासि-श्रेष्ठित्रय-गांडाभाइ

बिठ्ठलदास इत्याख्यश्राद्धव्यङ्ग्यसमर्पितद्रव्यसाहाय्येन-

प्रकाशकः-श्रीराजनगरस्थश्रीजैनग्रन्थप्रकाशकसभाकार्यवाहकः श्रेष्ठि-मूलचन्द्रात्मज-ईश्वरदासः

धीरसंवत् २४६९

प्रत्ययः ७५०-काश्मीरीयपत्रे २०

प्रथमावृत्तिः

विक्रमाब्दः १९९९

मुद्रणादयस्त्वैऽप्यधिकाराः स्वायत्तीकृताः प्रकाशकसभया । पुस्तकमिदं मुच्ययां निर्णयसागर-मुद्रणालये
कोलभाटवीप्यां २६-२८ तमे गृहे रामचंद्र येसू शेडगेद्वारा मुद्रयित्वा प्रकाशितम् ।

Printed by Ramchandra Yesu Shedge, at the "Nirnaya-sagar" Press, 26-28, Kolbhat Street, Bombay.

Published by the Secretary, S'ri Rājānagara Jaina Grantha Prakāśaka Sabhā,
Sheth Ishvardas Mulchand, Kikābbai Pole, Ahmedabad.

एतद्ग्रन्थकारप्रणीतग्रन्थनामानि—

- १ स्याद्वादविन्दुः ।
- २ (खण्डनखाद्य) श्रीमहावीरस्तवकल्पलताटीका ।
- ३ श्रीपर्युषणपर्वकल्पप्रभा-न्याययुक्तिगर्भा ।
- ४ श्रीपर्युषणपर्वकल्पलता ।
- ५ उपा० श्रीयशोविजयजीमदा० कृततत्त्वार्थग्रन्थमाध्यायीकाविधृतिः ।

मुद्रितानि

रच्यमाना

॥ श्रीपर्युषणार्पकल्पलताशुद्धिपत्रकम् ॥

शुद्धम्	पत्रम्	पृष्ठम्	पंक्तिः	अशुद्धम्	शुद्धम्	पत्रम्	पृष्ठम्	पंक्तिः
यद्वी	१	१	८	जह	जह	१७	१	५
व्यायुपापीः	४	१	१	दर्शनलभता	दर्शनदम्भतो	१८	१	६
तेस्तज	६	२	१३	ययेष्ट	ययेष्ट	१९	१	१०
चारिणो	८	२	१४	ऽहरहोऽभयं तं	ऽभयमन्वहं तम्	३१	१	१३
मे लक्ष	९	२	२	ऽऽनतरस्तः	माननाम	३१	२	१०
रमा	१०	१	८	मित्या-	मित्य-	३२	२	५
नामयति	१३	२	१४	पत्नी ।	पत्नीम् ।	३३	१	७

स्वातीतुल्ये मुहूर्ते प्रणतजनगणाभीष्टदे शुक्तिकाभे, श्रीमन्नेमैर्गुरोर्मे स्वपरप्रवचनाम्भोधिरूपस्य सूरैः ।
हस्ताम्भोजेऽपि तं सज्जलधरजलयद् भक्तिभायैर्मयेदम्, मुक्तातुल्यं हि घत्ते नृहृदि सुरचितं किन्तु भूयास्पद्व्यम् ॥१॥
चक्राङ्गा इव क्षीरपानरसिकास्सन्तो गुणग्राहिणो, नो काका इव पूतिगन्धनिरता दोषोत्करान्वेषिणः ।
इत्यालोच्य मदीयनिर्मितिमिमां संशोधयिष्यन्ति नो, धास्यन्ते हृदि दोषलेशमपि ये तान् संस्तुमोऽहर्निशम् ॥ २ ॥

॥ ॐ ह्रीं अहं नमः ॥

॥ ऐदं युगीनशासनाधिपतित्रिलोकीपतिसर्वज्ञप्रभुश्रीमहावीरस्वामिने नमः ॥

॥ अखण्डभूषण्डलव्यासमिथ्यात्वध्वान्तभानवेऽनल्पलब्धिमाणिक्वमालिने श्रीगौतमस्वामिने नमः ॥

॥ न्यायव्याकरणसिद्धान्तादिपाथोध्यवगादावासभूरितन्वरत्नसङ्कलितानेकग्रन्थमालेभ्यः श्रीतपागच्छपूर्वचलभानुभ्यः

शासनसम्राट्-भट्टारकाचार्यश्रीविजयनेमिसूरीश्वरसद्विरुद्ध्यो नमः ॥

तत्पद्विभूषणावासन्यायवाचस्पति-सिद्धान्तविशारदोपनाम-तपागच्छीयभट्टारकाचार्यश्रीविजयदर्शनसूत्रिप्रणीता

॥ श्रीपर्युषणपर्वकल्पलता ॥



यद्गीत्सुधास्वादमतो मनुष्याः, सम्प्राप्तुवन्त्याश्वजरामरत्वम् ।

यन्नामगोत्रश्रुतिरप्यशंहा, चीरप्रभुं तं भविका भजध्वम् ॥ १ ॥

युग्मत्सुधादृष्टिसुसेकतोऽसिन्, पर्वण्यनेकेऽमृततामवाप्ताः ।

ब्राह्मादशाज्ञेषु विभो ! सुधाहक्-सेकं कुरुष्वामृततां यतस्स्यात् ॥ २ ॥

श्रीमङ्गला-
चरणम् ।

श्रुत्वा वरं पर्युषणीयतत्त्वं, सम्यक् च धृत्वा हृदि चोपसेव्य ।
कुशाग्रबुद्ध्या सततं त्रियोग-सद्बुद्धिभावोद्यतपोव्रताद्यैः ॥ ३ ॥
सिद्ध्यन्ति सुज्ञाश्च भवाष्टमध्ये, तद्वर्णने भव्यजनाजमानुः ।
श्रीनेमित्सुरिहृतभक्ततापो, हृत्पङ्कजं मे विकचीकरोतु ॥ ४ ॥ युगम् ॥

अथार्हतममुशासनेऽनल्पभवदुष्टाध्यवसायकृतदुष्कर्ममर्भदुर्भेद्यविपमाचलपक्षपातव्याभिघातसमं, मोह-
भोगतृष्णादिसर्पविपोत्तारे जाह्नवीमन्त्रायमाणं, संसारसागरे-निमज्ज्जीवपोतस्य ज्ञानचरणजलोपरितलं प्राप-
यत्, संवेगनिर्वैराग्यधैर्यैश्वर्याविशेषादिगुणरूपसमुद्रोद्भासे चन्द्रोपमम्, अनन्तभवभावामयनिनादायिपूर्णां
दिव्यौषधं, सम्यग्दृशां सुधाक्षरं श्रीपर्युषणपर्वम् । सर्वपर्वस्वेतदेव शिरोमणिभावं विभक्तिं, उक्तं च-
“मन्त्राणां परमेष्ठिमन्त्रमहिमा तीर्थेषु शङ्खयो, दाने प्राणिदया गुणेषु विनयो ब्रह्म व्रतेषु व्रतम् ।
सन्तोषो नियमे तपस्सु च शमस्तत्त्वेषु सद्दर्शनं, सर्वशोदितसर्वपर्वेषु परं स्याद् वार्षिकं पर्व च ॥ १ ॥”

इति । नन्वेतत्पर्वमाहात्म्यं केनापि वर्णयितुं शक्यं न वेति चेत्, उच्यते-

स्याद् विन्दुसङ्ख्या जलधेः कदाचित्, गण्या च गङ्गातटरेणुसङ्ख्या ।

तथापि वाचस्पतिनाऽपि पर्व-माहात्म्यसङ्ख्या न कदापि गण्या ॥ १ ॥ इति ।

दयां विना धर्मः, तपसा विना महर्षिः, गन्धर्हीनं कुसुममित्यादिवदेतत्पर्वाराधनं विना नैवाऽऽर्हतश्शोभते,

चतुर्निका-
यदेवानां
श्रीपर्युषण-
पर्वणि श्री-
नन्दीश्वर-
तीर्थगमने
हेतुप्रदर्शन-
नम्, तत्र
सिद्धान्तपा-
ठप्रदर्शनं च

सुशोभते च शीलेन कुलवधूः, ज्ञानेन सूरिरित्यादिवदेतत्पर्व सम्यगाराधनेनैव, एतत्पर्वणि समागते सति विषय-
विषमृच्छिता अपि समग्रदेवदानवेन्द्रास्वस्वपरिवारयुताः कज्जलगृहं यथा न वस्त्रशुद्धिकारकं तथाऽऽधिब्याधि-
सोपाधिक्षेत्रं नात्मशुभपरिणामकारणम्, किन्तु-

'उदय-ज्वलय-ज्वलयोवसमोवसमा एवत्य कम्बुणो भणिआ। दवं खित्तं कालं, भावं च भवं च संपप्प ॥ १ ॥
इति सिद्धान्तोक्तैर्जनप्रवचने तीर्थभूम्यादिरूपशुभक्षेत्रादिकमेव, कर्मक्षय-क्षयोपशमादिहेतुत्वात् तस्येति
मत्वा श्रीनन्दीश्वरनाम्नि शश्वत्सुपमाधाम्नि धर्मकधाम्नि चाष्टमद्वीपे धर्ममहिमानं कर्तुं गच्छन्ति। उक्तं च
श्रीजीवाभिगमे—“तत्थ णं बह्वे भवणवइ-चाणमन्तर-जोतिसिय-वेमाणिया देवा चाउम्मासियापडिवएसु
संवच्छरिएसु य अण्णेसु बहूसु जिणजम्मण-णिक्खमण-णाणुप्पत्ति-परिणिघाणमादिएसु य देवकज्जेसु य
देवसमुदएसु य देवसमितिसु य देवसमवाएसु य एगंतओ सहिता समुवागता समाणा
पमुदित-पक्कीलिया अट्टाहितारूवाओ महामहिमाओ करेमाणा पालेमाणा सुहं सुहेणं विहरंति” इति ।

१ उदय-क्षय-क्षयोपशमोपशमा एवात्र कर्मणो भणिताः । द्रव्यं क्षेत्रं कालं भावं च भवं च सम्प्राप्य ॥ १ ॥

२ तत्र बहवो भवनपति-यानमन्तर-ज्यौतिषिक-चैमानिका देवाश्चातुर्मासिकप्रतिपत्सु सांवत्सरिकेषु चाऽन्येषु बहुषु जिनजन्म-
निष्क्रमण-ज्ञानोत्पत्ति-परिनिर्वाणादिकेषु च देवकार्येषु च देवसमुदायेषु च देवसमवायेषु च देवप्रयोजनेषु चैकान्ततः
सहितास्समुपागतास्सन्तः प्रमुदित-प्रक्कीहिता अष्टाहिकारूपा महामहिमाः कुर्याणाः पालयमानास्सुखं सुखेन विहरन्ति ।

ननु नन्दीश्वरद्वीपे कियन्ति शाश्वतजिनचैल्यानि सन्तीति चेत्, द्विपश्चादशत्, तथाहि-

नन्दीश्वरद्वीपस्य मध्यभागे चतुर्दिक्षु चत्वारः कृष्णरत्नविशेषमया अञ्जनगिरिपर्वताः, एकैकाञ्जनगिरेश्चतुर्दिक्षु चतस्रो चाप्यः, सङ्कलिताः षोडश बाध्यः, एकैकापीमध्यभागे दुग्धदध्यादिवत् श्वेतवर्णककदधिमुखपर्वतसङ्गायात् तेषु षोडश, द्वयोर्द्वयोर्वाप्योरन्तराले द्वौ द्वौ पद्मरागनिभौ रतिकरपर्वतौ, ते च संमिलिता द्वात्रिंशत्, एवं चैकैकस्यां दिशि एकैकोऽञ्जनगिरिः, चत्वारो दधिमुखपर्वताः, अष्टौ रतिकरपर्वताः, मिलितान्नयोदश। उक्तं च प्रवचनसारोद्धारे-“अञ्जनगिरिपमुहं गिरितेरसगं विज्झं चउदिसिं पि” इति, चतुर्भिर्गुणिता द्विपश्चादश गिरयः। तत्र च द्विपश्चादञ्जनचैल्यानि। उक्तं च स्यानाद्भृतौ-

“अञ्जनाद्गिरीणं णाणामणिपज्जलंतसिहरेसु। वावन्नं जिणणिलया मणिरयणसहस्सकूडवरा ॥१॥” इति।

तत्र चतुर्निकायदेवा भक्तिभरोल्लसितमानसाः संभूय ऋषभचर्द्धमानचन्द्राननचारिषेणाख्यशाश्वतजिनविभ्यानि प्रतिमन्दिरमष्टोत्तरशतमितानि पञ्चधनुशतसमुच्छ्रितानि जलचन्दनाद्यष्टद्रव्यैः पूजयन्ति, अपुनरुक्तत्वादिगुणान्विताष्टोत्तरशतवृत्तैर्जिनगुणान् गायन्ति, नाटकादिकं च विदधति। नन्वत्र चातुर्मासि-

१ अञ्जनगिरिप्रमुखं गिरिययोदशकं विद्यते चतुर्दिक्ष्वपि।

२ अञ्जनकादिगिरीणां नानामणिप्रज्वलच्छिखरेषु। द्विपश्चादञ्जननिलया मणिरत्नसहस्रकूटवराः ॥ १ ॥

श्रीनन्दी-
श्वरद्वीपे
द्विपश्चाद-
ञ्जनचैल्या-
नि यथा-
सन्ति तथा
सिद्धान्तो-
क्तिपुरस्सरं
प्रदर्शनम्।
॥ २ ॥

क्तादिपर्वणिनेऽप्यन्यविनेषु पूजादिनिमित्तं चतुर्विधदेवनिकायस्समागच्छति न वेति चेत्, समागच्छत्येव, नैव कदाऽप्यगृजितानि तान्यवतिष्ठन्ते । उक्तं च प्रवचनसारोद्वारे-

“इयं यावन्नगिरीसर-सिंहरट्टिययीराराययिभ्याणं । पूयणकए चउधिह-देवनिकाओ समेइ सया ॥१॥” इति ।
 एतन्महद्वर्मानुरक्ताः श्रावका अपि येषः कृतकल्पद्रु-चिन्तामणिरत्नादिके श्रीपर्युषणपर्वणि समागते विशेषतो भक्तिभावेनाष्टाहिकामहोत्सवं कुर्वन्ति ते भवाष्टकमध्येऽनन्तज्ञानादिचतुष्टयलक्ष्मीमवाप्नुवन्ति । यदुक्तम्-

“अष्टाहिकादिमहिमा जिनपुद्गलानां, कुर्वन्ति ये सुकृतिनः कृतिनः सुभक्त्या ।
 कर्माष्टकं जगति ते हि भवाष्टकस्य, मध्ये विधूय शिवदं शिवधाम यन्ति ॥ १ ॥”

अयं महामोहान्धकारविह्वलसत्पथे संसारे निवसतां प्राणिनां भगवता केवलज्ञानालोकेन श्रेयोमार्गतया प्रवर्तिते श्रीपर्युषणपर्वणि श्रावकैर्यत्समाचरणीयं तदाह-

आवासराष्टकसुपौपधमगचिन्तै-स्त्यक्ताश्रवैः प्रशमरुद्धकषायवर्गैः ।
 श्रीकल्पसूत्रसविधिभ्रवणैकतानै-राराधना जिनमतोन्नतिकाऽत्र कार्या ॥ १ ॥

१ इति दिग्गशाश्रितश्रारक्षितस्थितयीतगयिभ्यानाम् । पूजनकृते चतुर्विधदेवनिकायः समेति सदा ॥ १ ॥

नन्दीश्वर-
 द्वीपे शाश्व-
 तजिनप्रति-
 मापूजनार्थं
 किमन्यदि-
 नेष्वपि दे-
 वास्समाग-
 च्छन्तीति
 शङ्कोद्धारः ।
 पर्युषणे
 श्रावकैर्य-
 दाचरणीयं
 तत्प्रदर्शनम्

श्रीनन्दी-
श्वरद्वीपे
द्विपञ्चाश-
ज्जनैचल्या-
नि यथा-
सन्ति तथा
सिद्धान्तो-
क्तिपुरस्सरं
प्रदर्शनम् ।

॥ २ ॥

ननु नन्दीश्वरद्वीपे कियन्ति शाश्वतजिनचैल्यानि सन्तीति चेत्, द्विपञ्चाशत्, तथाहि-

नन्दीश्वरद्वीपस्य मध्यभागे चतुर्विंशु चत्वारः कृष्णरत्नविशेषमया अज्जनगिरिपर्वताः, एकैकाज्जनगिरेश्चतुर्विंशु चतस्रो वाप्यः, सङ्कलिताः षोडश वाप्यः, एकैकवापीमध्यभागे दुग्धदध्यादिवत् श्वेतवर्णैकैकदधिसुखपर्वतसद्भावात् तेषु षोडश, द्वयोर्द्वयोर्वाप्योरन्तराले द्वौ द्वौ पद्मारागनिभौ रतिकरपर्वतौ, ते च संमिलिता द्वात्रिंशत्, एवं चैकैकस्यां दिशि एकैकोऽज्जनगिरिः, चत्वारो दधिसुखपर्वताः, अष्टौ रतिकरपर्वताः, मिलितास्त्रयोदश । उक्तं च प्रवचनसारोद्धारे-“अंजणगिरिपमुहं गिरितेरसगं विज्जइ चउदिसिं पि” इति, चतुर्भिर्गुणिता द्विपञ्चाशद् गिरयः । तत्र च द्विपञ्चाशज्जनचैल्यानि । उक्तं च स्थानाङ्गवृत्तौ-

“अंजणगाइगिरीणं णाणामणिपज्जलंतसिहरेसु । वावन्नं जिणणिलया मणिरयणसहसकूडवरा ॥१॥” इति ।

तत्र चतुर्निकायदेवा भक्तिभरोल्लसितमानसाः संभूय ऋषभचर्द्धमानचन्द्राननचारिषेणाख्यशाश्वतजिनविभ्यानि प्रतिमन्दिमष्टोत्तरशतमितानि पञ्चधनुशतसमुच्छ्रितानि जलचन्दनाथष्टद्वयैः पूजयन्ति, अपुनरुक्तत्वादिगुणान्विताष्टोत्तरशतवृत्तैर्जिनगुणान् गायन्ति, नाटकादिकं च विदधति । नन्वत्र चातुर्मासि-

१ अज्जनगिरिप्रमुखं गिरित्रयोदशकं विद्यते चतुर्विंश्वपि ।

२ अज्जनफादिगिरीणां नानामणिप्रज्वलच्छिखरेषु । द्विपञ्चाशज्जननिलया मणिरत्नसहस्रकूटवराः ॥ १ ॥

श्रीपर्युष्ण-
पर्वकल्प-
लतायां
॥ २ ॥

नन्दीश्वर-
द्वीपे शास्त्र-
तजिनप्रति-
मापूजनार्थं
किमन्यदि-
नेष्वपि दे-
वास्तमाग-
च्छन्तीति
शङ्कोद्धारः।
पर्युषणे
आर्चकैर्य-
दाचरणीयं
तत्प्रदर्शनम्

कादिपर्वदिनेष्वन्यदिनेषु पूजादिनिमित्तं चतुर्विधदेवनिकायस्समागच्छति न वेति चेत्, समागच्छत्येव, नैव कदाऽप्यपूजितानि तान्यवतिष्ठन्ते । उक्तं च प्रवचनसारोद्धारे-

“इयं वावन्नगिरीसर-सिहरट्टियवीयरायविम्बाणं । पूयणकटु चउध्विह-देवनिकाओ समेह सघा ॥१॥” इति । एवमर्द्धद्वमानुरक्ताः आवक्ता अपि येषःकृतकल्पट्टु-चिन्तामणिरत्नादिके श्रीपर्युषणपर्वणि समागते विशेषतो भक्तिभावेनाष्टाह्निकामहोत्सवं कुर्वन्ति ते भवाष्टकमध्येऽनन्तज्ञानादिचतुष्टयलक्ष्मीमवाप्नुवन्ति । यदुक्तम्-

“अष्टाह्निकादिमहिमा जिनपुङ्गवानां, कुर्वन्ति ये सुकृतिनः कृतिनः सुभक्त्या ।
कर्माष्टकं जगति ते हि भवाष्टकस्य, मध्ये विधूय शिवदं शिवधाम यन्ति ॥ १ ॥”

अथ महामोहान्धकारविलुप्तसत्पथे संसारे निवसतां प्राणिनां भगवता केवलज्ञानालोकेन श्रेयोमार्गतया प्रदर्शिते श्रीपर्युषणपर्वणि आर्चकैर्यत्समाचरणीयं तदाह-

आवासराष्टकसुपौषधमन्त्रचित्तै-स्त्यक्ताश्रवैः प्रशमरुद्धकपायवर्गः ।
श्रीकल्पसूत्रसविधिभ्रवणैकतानै-राराधना जिनमतोन्नतिकाऽत्र कार्या ॥ १ ॥

१ इति द्विपञ्चादाद्विरीश्वरशिखरस्थितवीतरगविम्बानाम् । पूजनकृते चतुर्विधदेवनिकायः समेति सदा ॥ १ ॥

अथ यद्यपि “कया णमहमप्यं वा बहुयं वा परिग्रहं परिचहस्सामि ? ॥ १ ॥ कया णं अहं मुढे भवित्ता अनारतो अणगारितं पवइस्सामि ? ॥ २ ॥ कया णं अहं अपच्छिममारणंतियसंलेहणाझूसणाझूसिते भत्त-पाणपडियातिक्खिते पाओवगते कालं अणवकंत्वमाणे विहरिस्सामि ? ॥ ३ ॥” इत्यादि सूत्रोक्तभावनां भाव-यताऽपि मया चारित्रमोहनीयोदयप्राथल्यादेव नैवाद्यावधि-

“तणसंथारनिसण्णो वि मुणिवरो भट्टराग-मय-मोहो । जं पावइ मुत्तिसुहं, तं कत्तो चक्खवट्ठी वि ?” ॥ १ ॥
इति महर्षिपवचनाद्यक्रयति सुखातिशायिचारित्रत्वं लब्धं तथापि सर्वकल्याणैककारणस्य पर्युषणपर्वणस्त्रिक-रणयोगेनाराधनमेव लोकध्रये सारभूतमन्यत् सर्वमनर्थमूलमिति बुद्ध्या भोगतृष्णालतोच्छेदे कुठारकल्प-विवेकं च कृत्वा-

“सामादय-पोसहसंठियस्स(सुट्ठियस्स) जीवस्स जाइ जो कालो । सो सफलो बोद्धवो, सेसो संसारफलहेऊ” ॥ १ ॥

- १ कदा अहमप्यं वा बहुकं वा परिग्रहं परित्यक्ष्यामि ॥ १ ॥ कदाऽहं मुण्डो भूत्वाऽगापदनगारितां प्रवक्षिष्यामि ॥ २ ॥
कदा अहमपि धर्ममारणान्तिकसंलेखनाजोपणाजुष्टो भक्त्यानप्रत्याख्यातः पादपोषणतः कालमनवकाङ्क्षमानो विहरिष्यामि ॥ ३ ॥
- २ तृणसंस्तारनियणोऽपि मुनिवरो भट्टराग-मद-मोहः । यत् ग्रामोति मुक्तिसुखं तत् कुतश्चक्रवर्त्यपि ? ॥ १ ॥
- ३ सामायिक-पौषधसंस्थितस्य(मुस्थितस्य) जीवस्य याति यः कालः । स सफलो बोद्धव्यः, शेषसंसारफलहेतुः ॥ १ ॥

इति सिद्धान्तोक्तः पौपधादिधर्मकालस्यैव च सफलत्वं मत्वाऽष्टदिनावधि सर्वाधिन्याध्युपाधीः परित्यज्य
मुद्गमृत्त्या पौपभ्रतं गृहीत्वैव त्रिकरणयोगेनैतत्पर्युपणपर्व समाराधनीयं प्रत्येकश्रमणोपासकेन । उक्तं च-
'पयेसु पोसद्वाइ-यग्भ-अणारग्भ-तवविसेसाई । आसोअ-चित्तअट्टाहिअ-पज्जोसणेसु विसेसेणं ॥ १ ॥
सो य तवो सयासु वि, तिहिंसु गिहिणो वि होइ करणिज्जो । तह अतरन्तो नियमा हविज्ज पघेसु पोसहिओ ॥ २ ॥
पर्युपणसमं च नान्यत् पर्य इत्याशयेनाह-आवासराष्टकसु पौपधमग्रचित्तरिति ।

अङ्गीकृतपौपधव्रतस्तदीयसर्वक्रियामुपयोगपुरस्सरमेव कुर्यात्, येनासङ्ख्यभवीयकर्म नश्येत्, उक्तं च-
"कम्ममसंलेज्जभयं खवेइ अणुसमयमेव उवउत्तो" इति । दिवसे नैव निद्रां कुर्यात्, निदयपि-निद्रामल्पां
कुर्यात्, यतोऽल्पनिद्रत्वं महातुभावलक्षणं, यदार्पम्-

"धोयाहारो धोचभणिओ अ जो होइ धोचनिद्धो अ । धोवोवहि-उवगरणो तस्स हु देवा वि पणमंति" ॥ १ ॥ इति

१ पर्यंतु पौपधादि-ग्रहानारग्भ-तपोविशेषादि । आश्विन-चैत्राष्टादिक-पर्युपणेसु विशेषेण ॥ १ ॥

तत्र तपस्सर्वांस्तपि तिथिषु गृहिणोऽपि भयति करणीयम् । तथाऽशाकृन् नियमाश्च भवेत् पर्यंतु पौपधिकः ॥ २ ॥

२ कर्मसंख्येयभयं क्षण्यत्यनुसमयमेवोपयुक्तः ।

३ स्तोकाहारः स्तोकाभणितश्च यो भवति स्तोकाभितश्च । स्तोकोपध्युपकरणस्तं खलु देवा अपि प्रणमन्ति ॥ १ ॥

स्नानादि-
त्यागोप-
देशः ।

येन केन
प्रकारेण
पर्युपणेऽमा-
रिधोपणा
कर्तव्येयु-
पवर्णनम्
॥ ५ ॥

अहं न संकेहं काउं एगमु(भ)त्तं जओ गिही (सया पुणो) । दिवसससट्ठमे भागे, तओ भुंजे सुसावओ ॥ ३ ॥
इत्युक्तेऽथ सर्वदा सर्वसचित्ताहार-रात्रिभोजनपरित्यागः कर्तव्यः, सर्वदा तदशक्तावपि श्रीपर्युपणपर्वणि
तु स कर्तव्य एव ।

एतेन “लशुनं पलाण्डुः करभीक्षीरं गोमांसं मद्यं चेत्येतत्पञ्चकवर्जनेन मोक्षं केचित् प्रवदन्ति” इत्येतन्मतमपि
निरस्तम्, तद्वदन्यसर्वसचित्तवस्त्वाहारे जीवहिंसासद्भावेन तस्यागस्यैव मोक्षकारणत्वात् । सचित्तोदक-
पानमपि नैव कर्तव्यम् । अस्मिन् महापर्वणि यथा पापारम्भो न स्यात् तथा प्रयतितव्यम्, तैलिक-लोहकार-
भ्राष्ट्रकर्मकारक-कैवर्त्तदीनां प्रेमोत्पादकधचनपुरस्सरं घनादिवितरणं कृत्वा देशनगरादिमध्येऽमारिधोपणा
कारयितव्या । न च घातकादिभ्यो धनार्पणं शास्त्रनिषिद्धं जीवान्तरघातकारणत्वादिति वाच्यम्, “तेसिं पि
घायगाणं, दायघं सामपुव्वगं दाणं । तत्ति यदिणाण उचियं, कायघा देसणा य सुहा” ॥ १ ॥ इति नवमपञ्चाशके
प्रोक्तत्वात् । प्रसुशासने हि शुभाशुभपरिणाम एव शुभाशुभकर्मबन्धकारणमिति जीवान्तरघातकपरिणामा-
भावेनाष्टदिनावधि जीवरक्षणैकपरिणामेन च घातकघनापणस्यापि शुभावहत्वात् । एवं क्रियमाणे को गुण

१ अथ न दातोति कर्तुं एकमु(भ)कं यतो गृही (सदा पुनः) दिवसस्याऽष्टमे भागे ततो भुञ्जीव सुश्रावकः ॥ ३ ॥

२ तेभ्योऽपि घातकेभ्यो दातव्यं सामपूर्वकं दानम् । तावद्दिनानामुचितं कर्तव्या देशना च शुभा ॥ १ ॥

श्रीपर्युपण-
पर्वकल्प-
लतायां

॥ ५ ॥

इति चेत्, उच्यते-जिनप्रवचनस्य श्लाघा लोके भवति, केपाञ्चिद्व्युत्कर्षणां सम्यग्दर्शनप्राप्तिः, पुनरन्येषां जिनशासनपक्षपातरूपपशुभाध्यवसायलक्षणस्य सम्यग्दर्शनवीजस्य लाभः । तदुक्तम्-

“तित्थस्स वण्णबाओ, एवं लोगम्म वोहिलाभो य । केसिंचि होइ परमो, अन्नोसिं वीयलाभो त्ति” ॥ १ ॥

अभयदानप्राधान्यख्यापनार्थं कथानकं चैवम्-

आसीत् पुरा शङ्खपुरे नरेन्द्रः, शङ्खाभिषसह्यजितारिवर्गः ।

अतीवदक्षाः परदुःखभङ्गे, पत्न्यो बभूवुः किल तस्य सप्त ॥ १ ॥

अथैकदा चौर इलेकाकोशाद् रत्नादिपेटां निशि सञ्चरन् ।

तत्पृष्ठयातैस्तुभटैस्स नीतो, नृपस्य पार्श्वं हृदयन्धवद्धः ॥ २ ॥

नृपाज्ञया सैन्यनरैर्वधार्थं, स नीयते बद्धकरोऽश्रुपातः ।

कृपैकपात्रो धृतरक्तवस्त्रः, भीकम्पिताङ्गो गलरक्तमालः ॥ ३ ॥

“ये दीनेषु दयालवस्सृशति यानल्पोऽपि न श्रीमदो, व्यग्रा ये च परोपकारकरणे हृष्यन्ति ये याचिताः । स्वास्यास्सन्ति च यौवनोन्मदमहाज्याधिप्रकोपेऽपि ये, तैस्तस्मैरिव सुस्थितैः कलिभरक्लान्ता धरा धार्यते ॥ १ ॥”

१ तीर्थस्य वर्णनात् एवं लोके यो घिलाभश्च । केपाञ्चिद् भवति परमोऽन्येषां वीजलाभ इति ॥ १ ॥

इत्थं महर्ष्युक्तिमुघासुषाने, रक्ता मुदा रूपवतीमुखास्ताः ।
पप्रच्छुरालोक्य दयायुतास्तं, जगौ यथार्थं निजचौर्यवृत्तम् ॥ ४ ॥
दुःखार्त्तनृभ्यस्सुखमाशु दद्याद्, य आश्रुयात् सोऽतिसुखं परत्र ।
इत्यादिसन्नीतिसुपालनोक्ताः, द्राक् प्रार्थयामासुरिलापति ताः ॥ ५ ॥
चौरोऽप्ययं नः करुणां विधाय, समर्प्यतां यद्दिनमेकमेकम् ।
नानाविधैर्भोज्य-विभूषणाद्यैः कञ्चिच्च कुर्मो ह्युपकारमीश ! ॥ ६ ॥
नृपोऽपि तत्प्रार्थनभङ्गभीरु-स्तमापिपत् तास्वगृहं च नीत्वा ।
सुप्रमभक्त्या विविधोपचारै-स्तत्संस्कृतिं तेनुरुदारचित्ताः ॥ ७ ॥
ताभिर्वरलान-सुभोज्य-पानैः, प्रस्पृष्टिताभिर्ह्यधिकाधिकैर्द्रव्यैः ।
सत्कारितोऽपि प्रतिचासरं स, मृत्योर्भयात् क्षीणतनुर्नमूव ॥ ८ ॥
दृष्ट्वा कृशं रूपवती तमूचे, भो ! भोज्यमानोऽप्ययलः कथं त्वम् ? ।
स्तेनो जगौ मृत्युभयान्मृगेन्द्र-भयान्मृगस्येव वपुः कृशं मे ॥ ९ ॥
प्रोवाच सा रूपवती तदा तं, चेन्मृत्युमीतोऽस्यज चौर्यमाशु ।
येनेह दुःखं नरके परत्र, न स्यात् सुखं प्रौढतमं सदा स्यात् ॥ १० ॥

अभयदान-
प्राधान्य-
ख्यापनार्थं
सप्तराष्ट्री-
दृष्टान्तः ।

॥ ६ ॥

प्रेम्णा च जीवावधि चौर्यकर्म, तत्याज सोऽपि द्रुतमात्तयोधः ।
नम्रोक्तिसत्प्रार्थनया निवेण, भूपं तथा शूलविमोचितस्सः ॥ ११ ॥
सर्वासु राशीषु मिषोऽथ जाते, घादे विशेषोपकृतौ तु तस्य ।
विशिष्य ते कोपकृतिं तत्ताने-ति स्तेनमाहूय नृपोऽप्यष्टच्छत् ॥ १२ ॥
सोऽवका त्वचाच्योपकृतिः कृतेन !, मे रूपवलेव तयाऽभयाऽऽसेः ।
सौम्यं तवाऽऽप्तोऽनुपमं न च प्राक्, मृत्योर्भियाऽहं क्षुपकारितोऽपि ॥ १३ ॥
उक्तञ्च-“सद्ये वि दुःखभीरू, सद्ये वि सुहाहिलासिणो सन्ता । सद्ये वि जीवणरया, सद्ये मरणाओ कींहति ॥ १४ ॥
परममोगदानं, धनधान्यद्विरणरत्नदानं या । न कुणइ तं मणहरिसं, जायइ जं अभयदानाओ ॥ १५ ॥ इति
मुत्तस्स राज्ञा प्रययौ स्वसग्ग, श्रीरूपवत्या वचनाऽमृतासेः ।
प्रतं तृतीयं शुभभावपूर्व-माराधय चाजीवमगाद् दिवं सः ॥ १४ ॥
प्राक् प्राप्य कस्योपकृतिं चरिष्ठां, जातोऽन्न केत्थं स सुस्सस्सन् द्राक् ।
स्वपूर्वजन्मावधितो विदित्वा-ऽदृष्टाय तच्छङ्खपुरं समागात् ॥ १५ ॥

१ सर्वेऽपि दुःखभीरवः, सर्वेऽपि मुग्धाभिलाषिणस्तस्याः । सर्वेऽपि जीवन्तः, सर्वे मरणाद् विभ्यति ॥ १ ॥
परममोगदानं, धनधान्यद्विरणरत्नदानं या । न करोति तं मनोहरं, जायते योऽभयदानात् ॥ २ ॥

विशिष्य मत्त्वोपकृतिं प्रणम्याऽऽदौ रूपवलयै चरकोटिमूल्यम् ।
हारं समर्प्यतुलकुण्डले च, स्तुत्वाऽतिभक्त्या हृदि सचकार ॥ १६ ॥
द्वे कुण्डले द्वे ललनान्तरेभ्यः-स्निग्धासनोपेतमपूर्वमौलिम् ।

भूषणं दत्त्वा स्वरलङ्घकार, सुरः स्तुता रूपवती झलोकैः ॥ १७ ॥
उद्घोष्य देशेऽखिलजन्यभीतिं, तद्धानतो निस्वधनार्पणाद् राट् ।
आराध्य धर्मं प्रययुर्दिवं ते, व्युत्वाऽत्र सेत्स्यन्त्यखिला भवे वै ॥ १८ ॥

अनर्थमूलं हि यथाऽत्र लोभो, रोगस्य मूलं रसविक्रिया च ।
मूलं तथैवाखिलदर्शनानां, दया, विना तां विफलो हि धर्मः ॥ १९ ॥
एनां कथां भो भविका ! विशुद्धाम्, निशम्य चोराभयदानवर्याम् ।
नित्यं यथाशक्त्यभयप्रदाने, विशेषतः पर्वसु वै यतध्वम् ॥ २० ॥

“गोपो यच्चूलशूल्यग्रे, प्रोतयूकोत्थपातकात् । अष्टोत्तरशतं वारान्, शूलिकारोपणान्मृतः ॥ १ ॥”
इति सप्तराशीदृष्टान्तगोपदृष्टान्ताभ्यां सिद्धं सर्वदानेज्यभयदानं श्रेष्ठमिति ।

द्वितीयमृपावादाश्रवनिवृत्तौ मृपावचनस्येह परत्र चाऽनर्थमूलत्वात्तद्वापी न स्यात्, किन्तु चाल्यकालादेव

द्वितीयाश्र-
वनिवृत्तौ
मृपाभापी
न स्यात्,
स्याच्च प्रिय-
तथ्यादि-
भापीत्या-
द्युपदेशः ।

॥ ७ ॥

तृतीयाश्र-
वनिवृत्तौ
नैवादत्तं
गृहीया-
दित्याद्यु-
पदेशः ।

सत्समागमत्सञ्जनीभूय स्वपरहितकरतथ्यप्रियमितभापी स्यात्, अत एव सततं मधुररसस्याद् द्राक्षावत्,
पर्युपणायां तु विशेषतः, न त्विन्द्रवरुणीफलवत् कदापि मलीमसपरिणामतोऽनिष्टभापित्वेन कटुकरसस्यात्,
परदृपणे मौनवृत्तिश्च स्यात् सततम् । उक्तं च-

“आर्योऽपि दोषान् खलवत्परेषां, वक्तुं हि जानाति परं न वक्ति ।

किं काक्यत्तीव्रतराननोऽपि, कीरः करोत्यस्थिविघट्टनानि ? ॥ १ ॥” इति ।

परगुणान् हृद्वाऽतिर्हपितश्च स्यात्, यदभाणि-

“मनसि वचसि काये पुण्यपीयूषपूर्णा-स्त्रिभुवनमुपकारश्रेणिभिः प्रीणयन्तः ।

परगुणपरमाणून् पर्वतीकृत्य नित्यं, निजहृदि विकसन्तः सन्ति सन्तः कियन्तः ॥ १ ॥” इति ।

तृतीयादत्तादानाश्रवनिवृत्तौ-

“अवत्तं नावत्ते कृतसुकृतकामः किमपि यः, शुभश्रेणिस्तस्मिन् वसति कलहंसीव कमले ।

विपत् तस्माद् दूरं व्रजति रजनीवाम्बरमणे-र्विनीतं विद्येव त्रिदिवशिचलक्ष्मीर्भजति तम् ॥ १ ॥”

इत्यार्यवचनं मनसि धारयन् नैव परधनं लेष्टुवद् गृहीयात्, धनस्य बाह्यप्राणरूपत्वेन तदपहारे तदाधारान्तः-
प्राणस्यापि विनाशप्रसङ्गादिति ।

चतुर्थमैयुनाश्रवनिवृत्तौ-

“सुविमुद्धसीलजुत्तो, पावह किंति जसं च इह लोए । सवजणवल्लहच्चिय, सुहगइभागी य परलोए ॥ १ ॥
'देवदाणवगंधपा, जइखरखसकिन्नरा । वंभयारिं नमंसंति, दुष्करं जे करंति ते (तं) ॥ २ ॥”

इत्यादिमहर्षियचनामृतसिक्तः स्त्रीसङ्गपरित्यागी सर्वथैव स्यात्, तथाऽदाक्तावपि द्वितीयादिपट्टपर्व-चातुर्मा-
सिकादिपर्वसिख महामङ्गलकारिपुण्यपुण्यपर्वणि त्ववश्यमेव ब्रह्मचर्यव्रतं गृहीयात् । ब्रह्मव्रतदाढ्यार्थं कथानक-
मुच्यते-यस्तत्पुरे शिवङ्करश्रेष्ठी परमार्हतो निवसति स्म । तत्र श्रीधर्मदाससूत्रिस्समवासरत् । स तं वन्दित्वा
हर्षणैकवा विज्ञपयति-हे भगवन् ! पुण्योदयान्मम लक्षसाधर्मिकान् विविधभोजनैर्भक्त्या भोजयामीत्येवं
मनोरथस्तज्ज्ञातः, परं किं करोमि तथाविधं धनं नास्ति, हृतभाग्यो निर्भाग्यदेशेखरोडहं, भगवन् ! रङ्गस्य मे मनो-
रथस्तफलो भविष्यति न वेति कृपां विधाय ब्रूहि । जगद्धत्सल-गुरुभिरभाणि-भविष्यति, खेवं मा कुरु ।
हर्षणद्वादगिरा भगवन् ! कथमिति पृष्टे तैरुक्तं-याहि भृगुकच्छं श्रीमुनिसुव्रतस्वामिवन्दनार्थं, तत्र जिनदासा-
भिषयश्राद्धस्तुहागर्देवाभार्यापुतो वल्लभभोजनादिभिस्सत्कारयितव्यः, तद्वात्सल्येन लक्षसाधर्मिकभोजनपुण्यं
भविष्यति, गुरुवचश्चुत्वाऽलानन्दितास्तस तत्र गत्वा भोजनवल्गादिना भक्त्या तं जिनदासं सभार्यं सत्कारयति

१ मुषिमुद्धसीलजुत्तः ज्ञानोति कीर्तिं यशश्चेह लोके । सर्वजनचतुष्टय एव शुभगतिमागी च परलोके ॥ १ ॥

२ देवदानवगन्धपा यक्षराक्षसकिन्नराः । ब्रह्मचारिणं नमस्यन्ति दुष्करं ये कुर्वन्ति ताव ॥ २ ॥

स्म, तदनु दृष्टं चतुष्टये भो लोका ! जिनदासोऽयं किं सत्यो वा दाम्भिको वा !, लोकाः कथयन्ति-शृणु
श्रेष्ठिन् ! स सप्तवार्षिकः पाठशालायां पठनार्थं पित्रा मुक्तः, एकदा तेन तत्त्वामृतवर्षिगुरुमुखात् शीलोपदेश-
मालाव्याख्यानं श्रुत्यैकान्तरितब्रह्मव्रतं प्रतिपन्नं, एवं सुहागदेव्यापि सुशीलसाध्वीपार्श्वे एकान्तरितशीलव्रतं
प्रतिपन्नं, तयोर्भवितव्यतावशात् पाणिग्रहणं जातं, ततो यस्मिन् दिने जिनदासस्य न नियमस्तस्मिन् दिने सुहाग-
देव्या नियमः, यस्मिन् दिने तस्या न प्रतिज्ञा तस्मिन् तस्याभिग्रहः । रजन्यां मिथस्संलापेन ज्ञातव्यतिकरया
सुहागदेव्या प्रमोदभरमेदुरयाऽभाणि-स्यामिन् ! पुनरपरस्त्रिया सह पाणिग्रहणं कुरु, अहं वीक्षां ग्रहीष्यामि,
स्यामिना प्रोक्तं-हे भद्रे ! हंसीव त्वं ब्रह्ममुक्तां भुक्त्वा स्वजन्म सफलं चेत्कारिष्यसि तर्हि ब्रह्ममाहात्म्यं ज्ञात्वाऽपि
किमहं शूकर इव विषयविष्टां भुक्त्वा स्वजन्मनैःफल्यं करिष्यामि ! नैवं भावि, किन्त्वहमपि हंस इव ब्रह्ममुक्तां
चरित्वा स्वजन्मसाफल्यं करिष्यामि, उक्तो हि पूर्वभवे धर्मशूक्ष्म एतज्जन्मनि फलीभूतस्सुधीः को न तत्फलं भुङ्क्ते !
इत्युक्त्वा श्रीगुरुभगवत्समीपं गत्वा ब्रह्मव्रतं यावज्जीवं सभार्येण तेन गृहीतं, तदानीमेव तस्य धन्यस्तुचमिति
ब्रुवता सफलश्रीसङ्घेन परिधापनिका कृता, अतः कारणात् हे शिवङ्कर ! जिनदाससमो यावज्जीवमायालब्रह्मचारी
नान्यः श्रावकः श्रूयते, लोकैरित्युक्ते तत्पादपर्युपासनया स्वमनोरथं पूर्णकृत्य स्वपुरेऽगाच्छिवङ्कर इति । पथतोपि-

शिवङ्कराख्यो जिनभक्त आसीत्, श्रेष्ठी वसन्ताख्यपुरे समुद्धे ।

तत्रातिभाग्योदयतस्समागात्, श्रीधर्मदासाभिधस्तुख्यः ॥ १ ॥

विज्ञप्तिमानम्य चकार तं सः, हे नाथ पुण्योदयतः प्रजातः ।
मे लक्षसाधर्मिकमुक्तिभावः, परं घनं नेति करोम्यहं किम् ॥ २ ॥
मनोरथस्सेत्यति किं न वेति, प्रत्युत्तरं देहि कृपां विधाय ।
लाभान्तरायान्न भविष्यति त्वा-ऽऽसिरित्यतस्सेत्यति ते न सम्यक् ॥ ३ ॥
सूर्युक्तिमाकर्ण्य स खिन्न आह, किं मन्दभाग्योहमनाथनाथ ।।
श्रेष्ठिन् न खेदं कुरु तेऽभिलाषो, भिन्नप्रकारेण स सेत्स्यतीति ॥ ४ ॥
यचोऽमृतं सोऽथ निशम्य सूरैः, प्रष्टुष्ट आदेश स कः प्रकारः ।
तमाह त्वरिर्मुनिसुव्रतेशं, त्वं याहि नन्तु भृगुकच्छमच्छम् ॥ ५ ॥
तत्रार्हताग्र्यो जिनदासनामा, सुहागदेवीसहितोऽन्नबन्धैः ।
त्वया स सत्कारयितव्य इत्ये, वं भावि लक्षार्हतमुक्तिपुण्यम् ॥ ६ ॥
कर्णप्रियां सूरिगिरं निशम्य, तुष्टस्स गत्वान्नविभूषणाद्यैः ।
भक्त्या सभार्यं जिनदासमर्हद्-भक्तं हि सत्कारयतिस मानात् ॥ ७ ॥
ततोऽनु वृष्टं च चतुष्पथे भो-लोकाः ! स सत्यो लिनदास इभ्यः ।
किं वा प्रपञ्चीति, वदन्ति लोकाः, श्रेष्ठिन् ! शृणु त्वं वरतचरित्रम् ॥ ८ ॥

पञ्चमपरिग्रहाथवनिवृत्तौ घन्यास्ते ये सन्तोषभूषणभूषिताः, अघन्योऽहं यदद्यावधि सन्तोषभूषणेन न भूषितः, तथाप्यस्यां पर्युषणायामष्टदिनावधि सन्तोषभूषणं मया धर्तव्यमेव, यतो लोभात्तौ ह्यात्मा नैव केनापि प्रभूरितः, यतो यथा यथा प्रयूयते तथा तथा लोभगर्तौ हि महत्तरो भवति । उक्तं च-
“कसिणं पि जो इमं लोयं, पडिपुल्लं दलेज्ज एगस्स । तेणावि से न संतुस्से, इहु दुप्परए इमे आपा” ॥१॥ इति ॥
एवं मत्वाऽष्टदिनावधि सन्तोषवृत्तिं कुर्यादिति । पुनः किंविशिष्टैश्चार्थैः पर्युषणपर्व आराधनीयमित्यत आह-
प्रशमकृद्वकपायवर्गैरिति, अस्मिन् पर्वणि प्रशान्तवृत्तिसूच्या क्रोधादिकण्टकचतुष्टयं निष्काशयेत् स्वहृदयात् ।
यतः-“कपाया देहकारायां, चत्वारो यामिका इव । याचज्जाग्रति पार्श्वस्या-स्तावन्मोक्षः कुतो नृणाम् ॥ १ ॥
“जं अज्जियं चरित्तं, देसूणाए वि पुषकोडीए । तं कसाइअमेत्तो, हारेइ नरो मुहुत्तेणं ॥ २ ॥” इति ॥
तथा च कपायाणामात्मसन्तापकारिणामुदयस्यैव निरोधोऽत्र कर्तव्यः, कदाचिदुदये सति प्रशस्तयोगो-
दीरणेन तद्विफलीकरणं कर्तव्यमिति । पुनः किंविशिष्टैश्चार्थैः पर्युषणाऽऽराधना कर्तव्येत्यत आह-
श्रीकल्पसूत्रसविधिश्रवणैकतानैरिति, संवेगनिर्वेदादिलोकोत्तरगुणोत्पत्तिद्वाराऽऽत्मोन्नतिकारकस्याष्टाद्विका-
व्याख्यानस्यानल्पतन्वभृत्कल्पसूत्रस्य च प्रतिदिनं सविधिश्रवणैकचित्तराराधना कार्या ।

१ कृत्स्नमपि य इमं लोकं प्रतिपूर्णे दद्यादेकस्मै । तेनाऽपि स न सन्तुष्येदिति दुष्पूकोऽयमात्मा ॥ १ ॥

२ यदर्जितं चरित्रं देशोनयाऽपि पूर्वकोट्या । तत्कफायितमात्रो हारयति नरो मुहुत्तेन ॥ २ ॥

पञ्चमाश्र-
वत्यागो-
पदेशः
प्रशममा-
वेन कपाप-
निरोधोऽत्र
कर्तव्य इ-
त्युपदेशश्च ।

ननु कल्पसूत्रग्रन्थे को लाभ इति चेत्, श्रूयतां तावत् सावधानीभूय--

"तत्रेण यं भवेरेण य, फणयदोणेण भावओ । कम्मं खवेह जं तित्थे, तं कप्पस्सवणेण य ॥ १ ॥"

कल्पोऽकल्पसु भावकृत् कलिमलप्रध्वंसयद्वादरः, कल्पस्त्वसर्वसमीहितोदयविधौ कल्पद्रुकल्पः कलौ ।

ये कल्पं परिवानयन्ति भविका शृण्वन्ति ये चादरात्, ते कल्पेषु विहृत्य मुक्तिवन्ति तत्सङ्गे सवा शेरते ॥ २ ॥ इति

ननु कलिकासेऽपि कल्पद्रुमोपमे श्रीपर्युषणपर्वणि किमन्यत्कर्तव्यमित्याशङ्कयामाह--

साधं कृपालुगुरुणा भवतारकेण, कार्यं प्रतिक्रमणमात्मविशुद्धिकारि ।

कालद्वयं जिनवरोक्तशुभाशयेन, नित्यं प्रमादपरिहारत आर्हतेन ॥ २ ॥

"गुरुसन्निवओ दु धम्मो" इत्युक्तेर्गुरुसमक्षप्रतिक्रमणकरणे स्मरणा-प्रमादपरिहाराद्विद्वारा क्रिया-विशुद्धेर्विशिष्टभावविशुद्ध्या धनतमयहुकर्मक्षणेन महाफलावप्तिं ज्ञात्वा तातपादश्रीगुरुणैव सह प्रतिक्रमणं कर्तव्यम्, कारणे गुरुविरहे वैकेनापि तत् कर्तव्यम्, उक्तं च-

"पञ्चविहायारविमु-द्विहेउमिह साहु सावगो वा वि । पडिक्कमणं सह गुरुणा, गुरुविरहे कुणह इक्कोऽवि ॥ १ ॥"

१ तपसा प्रलक्षणेन च, फलफलाग्नेन भावतः । कर्म क्षपयति यत् तीर्थं, तत् कल्पध्वयेन च ॥ १ ॥

२ पञ्चविधाचारविशुद्धिहेतोरिह साधुस्थावको वाऽपि । प्रतिक्रमणं सह गुरुणा गुरुविरहे करोत्येकोऽपि ॥ २ ॥

श्रीकल्प-
सूत्रग्रन्थ-
श्रावण-
फलोपव-
र्णनम् ।
प्रतिक्रमणं
गुरुणा सह
विशिष्ट-
लं ज्ञात्वा
कर्तव्यं तत्र
सिद्धान्त-
पाठप्रद-
र्शनं च ।

प्रतिक्रमणं नाम श्रमणेन श्रमण्या आवर्केण आविकया वा विशुद्धचित्तवृत्त्या नित्यमुभयकालं क्रियमाणं ज्ञानक्रियारूपोभयपरिणामात्मकत्वेन लोकोत्तरं नोआगमतो भावावश्यकरूपम्, तच्च सामायिकादिभेदेन पोढा, तत्र 'सामायिकावश्यकेन आवकश्चाविका च सावद्ययोगविरतिं साधुश्च साध्वी च सर्वसावद्ययोग-विरतिं करोति,' 'चतुर्विंशतिस्तवावश्यकैः सम्यग्दर्शनविशुद्धिं करोति,' 'चन्दनकावश्यकैः नीचैर्गोत्रकर्म क्षपयति, उच्यते च यद्भाति, सौभाग्यमप्रतिहतं निर्वर्तयति, लोकस्यानुकूलभावश्च जनयति,' 'प्रतिक्रमणावश्य-केन व्रतातिचारान् स्मरयति, पिहितव्रतातिचारश्च निरुद्धाश्रयोऽष्टप्रवचनमातृपूपयुक्तश्च भवति,' 'कायोत्सर्गाव-श्यकैः नातीतप्रत्युत्पन्नप्रायश्चित्ताहोपराधं विशोधयति, विशोधितापराधश्चापहृतभारो भारवह इव शान्तहृदयः प्रशस्तध्यानोपगतस्सुखी भवति,' 'मत्स्याख्यानावश्यकैः नाश्रवद्वाराणि निरुणद्धीति' ॥

"समणेण सावएण य, अवस्स कायद्वयं हवइ जम्हा । अन्तो अहोनिस्सिस्स य, तम्हा आवस्सयं नाम" ॥१॥ इत्युक्तेऽश्रवकेणापि प्रतिदिनं व्यासितचित्तेनापि कर्तव्यं प्रतिक्रमणं द्विसन्ध्यं, दिवसनिशाकृतपातकविशु-द्धिहेतुत्वेन महाफलत्वात्, उक्तं च-

अवनिष्क्रमणं भाव-द्विपदाक्रमणं च सुकृतसङ्क्रमणम् । मुक्तेः क्रमणं कुर्या-द्धिः प्रतिदिवसं प्रतिक्रमणम् ॥१॥ इति

१ श्रमणेन आवर्केण चाऽवश्यं कर्तव्यं भवति यस्मात् । अन्तोऽहर्निशयोश्च (अहोरात्रस्य मध्ये) तस्मादावश्यकं नाम ॥ १ ॥

प्रतिक्रमणं
भावावश्य-
करूपं तच्च
पोढेति
निरूप्य
तत्तदाव-
श्यकफल-
वर्णनम् ।

॥ ११ ॥

व्याक्षिप्तं
चिन्तेन श्र
वक्षणापि
प्रतिक्रम-
णमवश्यं
कर्तव्य-
मित्यत्र
द्विष्टीस्य-
श्राद्ध-
दान्तः ।

श्रूयते हि विहृपां श्राद्धः कश्चिद् द्विसन्ध्यप्रतिक्रमणाऽभिग्रही खलवचसा दूषितेन रुष्टेन सुरत्राणेन सर्वोऽङ्गं निगडितः कारागृहे क्षिप्तः, उपयासे जातेऽपि सायं प्रतिक्रमणार्थं तत्रस्थाऽऽरक्षकेभ्यः स्वर्णदण्डकं धत्वा घटी-
द्वयागयि हस्तनिगडकूपणपूर्वं प्रतिक्रमणं चक्रे, एवं मासयुगेन पट्टिं सौवर्णदण्डकान् प्रतिक्रमणार्थमेव प्रवदे ।
तन्निगमवाङ्मोक्षरूपं ज्ञात्वा तुष्टेन दूषेण मुक्तः, परिघापितः, प्राग्वद्विशिष्य सन्मानितश्च । एवं प्रतिदिवसं
आयुकेण प्रतिक्रमणविषये यतनीयम्, प्रतिदिनतच्छस्यभावेऽप्यद्याष्टविनावधि नियमेन तत्कर्तव्यमेव । ननु
यः श्रायकरसाधुर्या प्रतिक्रमणसूत्रार्थं नैव जानाति स कथं तेन कर्म क्षपयतीति चेत्, मैवम्, यतो मणिमञ्जो-
पभ्यायीनामचिन्त्यः प्रभाव इति हेतोः प्रतिक्रमणसूत्रमष्टाक्षरश्रवणेऽपि महान् गुणः सम्पन्नीपयते, यथाहि-
स्यपिरा पुत्रस्य हंसस्य दुष्टाऽहिवष्टस्य निशेष्टस्य माश्रिकैस्त्यक्तस्य शोकात्तजनन्या मुहुर्मुहुर्हंस हंसेति पुत्र-
नाममरणपूर्वं रात्रौ नानाविलापकरणेन हंसेतिगानडमञ्जरीजाक्षरश्रवणादेव सर्वोऽङ्गविपधीजव्यपगमात् स
सज्जीवभूय, तथा मतिमान्यादिना मन्त्ररूपसूत्राणां हंसेतिगानडमञ्जरीजाक्षरश्रवणादेव सर्वोऽङ्गविपधीजव्यपगमात् स
भायः । पुनः श्रीपर्युषणपर्वण्यन्यत् किं कर्तव्यमित्याशङ्कयामाह-

“सामायिकं च समभावमरौ च मित्रे, निशेषकर्मविपमुत्तयहिमञ्चकल्पम् ।

सायद्ययोगपरिहारदृढप्रतिज्ञं, कार्यं त्रिधा परशुचन्दनकल्पधृत्या ॥ ३ ॥

सामायिके कृते आवकस्तत्राशु भयोगरहिततया श्रमण इव बहुतरकर्मनिर्जरको भवतीति हेतोस्सामायिकं बहुशः कुर्यात्, किञ्च जीवः प्रमादबहुलः तदौश्रैकान्तेनाशु भवन्धक एवेति तत्परिजिहीर्षया बहुवारं सामायिकं कुर्यात् । तदुक्तं निर्युक्तिकृता-

“सामाहअस्मि उ कए समणो इव सावओ इवह जम्हा । एएण कारणेणं, बहुसो सामाहयं कुब्जा ॥ १ ॥

जीवो पमायबहुलो, बहुसोऽपि य बहुविहेसु अत्येसु । एएण कारणेणं, बहुसो सामाहयं कुब्जा ॥२॥” इति ॥

ननु सामायिके कृते तत्र सुश्राद्धः किं कुर्यात् किञ्च व्यायेदिति चेत्, उच्यते-

“तेस्मि कए वा पढइ, पोत्थयं वा वाएइ धम्मज्झाणं वा श्रियायइ, जहाएए, साहुगुणा अहं न समत्थो धारेडं ॥३॥”

(तो उम्मुक्कमणिसुवण्णो पढतो पोत्थयं वा वायंतो । धम्मज्झाणं श्रियायति, जहाएते साहुगुणा अहं मंदभग्गो असमत्थो त्ति) इत्यार्षवचनात् सामायिके ज्ञानाभ्यासं कुर्यात् धर्मेध्यानं वा ध्यायेत् । यद्वा सामायिके-

१ सामायिके तु कृते श्रमण इव श्रायको भवति यस्मात् । एतेन कारणेन बहुशस्सामायिकं कुर्यात् ॥ १ ॥

जीवः प्रमादबहुलो बहुशोऽपि च बहुविधेऽप्येतेषु । एतेन कारणेन बहुशस्सामायिकं कुर्यात् ॥ २ ॥

२ तस्मिन् कृते पठति पुस्तकं वा वाचयति । धर्मेध्यानं वा ध्यायति यथेतात् साधुगुणानहं न समर्थो धारयितुम् ॥ ३ ॥

(तत उन्मुक्तमणिसुवर्णः पठन् पुस्तकं वा वाचयन् धर्मेध्यानं ध्यायति यथेतेषु साधुगुणेष्वहं मन्दभाग्योऽसमर्थ इति)

सामायिके
नमस्कार-
मन्त्रसंरणं
नमस्कारा-
नानुपूर्वी-
गुणनं च
कर्त्तव्य-
मित्यस्य
तत्फलस्य
च निरु-
पणम् ।

“जिणसासणस्स सारो, चउवसुपाण जो समुद्धारो । जस्स मणे नवकारो, संसारो तस्स किं कुणइ ॥ १ ॥”
इत्येवं चतुर्विंशत्यर्थसारभूतं नमस्कारमञ्जं सरेत् । ननु नमस्कारमञ्जगुणने किं फलमिति चेत्, सिद्धान्त-

गाथाभिरुच्यते-

“नवकार इवा अक्खर, पावं फेउइ सत्त अपराइं । पञ्चासं च पणं, पञ्च सयाइं समग्गेणं ॥ १ ॥

जो गुणइ लक्खमेगं, पूणइ विहीइ जिणनमुकारं । तित्थयरनमगोअं, सो वंघइ नत्थि संवेहो ॥ २ ॥

अट्टेय य अट्टसया, अट्टसहस्सं च अट्ट कोडीओ । जो गुणइ अट्ट लक्खे, सो तइअभवे लद्धइ सिद्धिं ॥ ३ ॥” इति ॥

सामायिके नमस्कारानानुपूर्वी वा गुणयेत्, तत्फलं चैवमुक्तं-

“जं छम्मासिअवरिसिअ-तवेण तिपेण सिज्झए पावं । नमुकारअणपुपी-गुणणेण तयं खणद्धेण ॥ १ ॥ इति

तथा बुद्धकृतगर्हणं सुकृतानुमोवनञ्जैतथं कुर्यात् सामायिके-

१ जिणशासनं सारश्चतुर्विंशत्यर्थानां यस्समुत्तारः । यस्य मनसि नमस्कारः संसारस्तस्य किं करोति ? ॥ १ ॥

२ नमस्कारं प्रकाशरेण पावं स्फेडयति समाऽतदाणि । पञ्चाशच्च पदेन पञ्चाशत्तानि समयेण ॥ १ ॥

यो गुणयति लक्षमेकं पूजयति विधिना जिननमस्कारम् । तीर्थकरनामगोत्रं स याति नाऽस्ति सन्वेदः ॥ २ ॥

अथैव चाऽष्टशतान्यष्टसहस्रं चाऽष्टकोटीः । यो गुणयत्यष्टलक्षं स एतीयमथे लभते सिद्धिम् ॥ ३ ॥

३ यत् पापमासि फणार्पितप्रसा तीयेण क्षीयते पापम् । नमस्कारानानुपूर्वीगुणनेन तत् क्षणार्धेन ॥ १ ॥

सामायिके
दुष्कृतगर्ह-
ण-सुकृता-
नुमोदन-
गृहचिन्ता-
त्यागोप-
देशः ।

सांवत्सरि-
कप्रतिक्रम-
णे मिथः
क्षमापना-
करणाऽ-
धिकारः ।
॥ १३ ॥

“जं मणवयकाएहिं, कयकारिअअणुमईहि आयरिअं । धम्मविरुद्धमसुद्धं, सवं गरिहामि तं पावं ॥ १ ॥
अहवा सवं चिअवी-यरायवयणाणुसारि जं सुकयं । कालत्तए वि तिविहं (विहिअं), अणुमोएमो तयं सवं ॥ २ ॥ इति
“अल्ल घरे नत्थि घयं, हिंगु लोणं च इंधणं नत्थि । जाया य अल्ल तरुणी, कल्ले कह होहि य कुडुवं ? ॥ १ ॥”
इत्येवं न तु गृहकार्यं विविधं विचिन्तयेत्, यदुक्तं-
“सामाहयम्मि य कए, गिहकल्लं जो विचित्तए मूढो । अट्ठवसट्ठोवगओ, निरत्थयं तस्स सामहयं ॥ १ ॥” इति
पुनरत्र कर्त्तव्यान्तरमाह-

सर्वरथाब्दिकप्रतिक्रमणे विधेया, सत्क्षामणाकरणतो मिथ आत्मशुद्धिः ।

मिथ्याऽस्तु पूर्वकृतदुष्कृतमत्र सर्वं, द्राग् मे शिवैकमनसेति विभावनीयम् ॥ ४ ॥

“जो उवसमइ तस्स अत्थि आराहणा, जो उ न उवसमइ तस्स नत्थि आराहणा, तम्हा अप्पणा चेव

१ यन्मनोवचःश्रायैः कृतकारितानुमतिभिराचरितम् । धर्मेविरुद्धमशुद्धं सर्वं गर्हामि तत् पापम् ॥ १ ॥

अथवा सर्वमेव पीतरागचनानुसारि यत् सुकृतम् । कालत्रयेऽपि त्रिविध(विहित)प्रनुमोदयामस्तत् सर्वम् ॥ २ ॥

२ अथ गृहे नास्ति घृतं हिङ्गु लवणं चेन्नयनं नास्ति । जाया चाऽद्य तरुणी कल्ये कयं भविष्यति च कुटुम्बम् ॥ १ ॥

३ सामायिके च कृते गृहकार्ये यो विचिन्तयति मूढः । आर्त्तवशाच्चोपगतो निरर्थकं तस्य सामायिकम् ॥ १ ॥

४ य उपशमयति तस्याऽस्त्याराधना, यस्तु नोपशमयति तस्य नाऽस्त्याराधना, तस्मादात्मना चैवोपशमितव्यम् ॥

जिनस्त्रात्रा-
अधिकारः
जिनाभिपे-
कमाहात्म्यं
जिनपूजा-
फलं तत्क-
र्तव्योप-
देशश्च ।

उवसमिपधं” इति प्रमुचचनामृताभिपिक्तस्सन् परे क्षमयन्ति वा न वा, तथापि स्वयमाराधकताप्राप्त्यर्थमत्र क्षमयेदेव परान् मायिकानपि । ननु निर्मायया सर्वजीवक्षमणया जीवः किं जनयतीति चेत्, क्षमणया चित्त-प्रसादं जनयति, चित्तप्रसादमुपगतो जीवः सर्वप्राणभूतजीवसत्त्वेण परहितचिन्तात्मकमैत्रीभावमुत्पादयति, तं चोपगतो जीवो रागेद्वेषापयामरूपभावविशुद्धिं कृत्वा निर्भयो भवति, अशेषभयहेत्वभावात्, तेन च मुक्तिरिति । अथ त्रिमुचनगुरोरर्हत्प्रभोस्त्रात्रादिकमपि स्वात्मनिर्मलकरणभावनया आर्द्धेन कर्तव्यमत्रेत्याह-

त्वात्रं वरप्रशमकृद् भवभिजिनानां, माङ्गल्यकृत् सुरगिरौ सुरवद् विधाय ।

अङ्गाग्रभावविभिदा प्रवरा जिनार्चा, स्वर्गापवर्गजननी विधिना विधेया ॥ ५ ॥

चैत्यगृहादौ एकान्तप्रयतः परित्यक्तान्यकर्तव्यः प्रवर्द्धमानातितीव्रतरशुभपरिणामो भक्त्यतिशयान्मुदञ्चुप-रिपूर्णलोचनो रोमाञ्चितवपुरनादौ संसारेऽतिदुर्लभमिदं सकलकल्याणैककारणमधःकृतचिन्तामणिकल्पद्रुमं भगवत्त्वात्रं कथञ्चिदवाप्तं नातः परं कृत्यमस्तीत्यनेनात्मानं कृतार्थमभिमन्यमानो सुवनगुरौ विनिवेशि-तनयनमानसद्व्याद्धः स्वयमेकाकी परिवारयुतो वा विविधभक्त्या मेरुशृङ्गसुरकृतस्त्रात्रानुकारि स्त्रात्रं सर्वोप-धिघनसारधुसृणादिभिश्च जलेन कुर्यात् । जलाभिपेककाले च-

“वाल्तत्तणंमि सामिय !, सुमेरुसिहरम्मि कणयकलसेहिं । तियसासुरेहिं ण्हविओ, ते धन्ना जेहिं दिट्ठोऽसि” ॥१॥

१ वाल्तये सामिन् ! सुमेरुशिखरे फनकफलद्वीः । त्रिदशसुरैस्त्रजपितस्ते धन्या र्येद्वष्टोऽसि ॥ १ ॥

इति भावनां भावयेत् । स्वात्रपूर्वकं पूजाकरणमिति तदनु अङ्गाग्रभावभेदत्रयवती पूजा इहलोकपरलोक-
विशिष्टफलांशं विनैव मोक्षफलेच्छया मतिमता कार्या, तथैव महाफलत्वात्, सापि विशिष्टतरसाधनैः
कर्तव्या, तथैव भावविशुद्धिभावात् । यदुक्तं-

“पवरेहि साहणेहि, पायं भावो वि जायए पवरो । न य अन्नो उवओगो, एएसि सयाण लहयरो ॥ १ ॥” इति ॥
पूजासामग्र्यभावे जिनदर्शनं त्वदृश्यमेव कर्तव्यं, तस्यापि सम्यग्दर्शनप्राप्तिहेतुत्वात्, आद्रकुमारवत्,

तथाहि-देशे समृद्धे मगधे कुहुम्बी, सामायिको बन्धुमतीप्रियायुक् ।

श्रुत्वा सुधमं शुरुधमघोप-सूर्यन्तिके प्रव्रजितो विरक्तः ॥ १ ॥

स्वाचारनिष्ठो बिहरत्यपूर्व-प्रेम्णा सुगीतार्थमुनीन्द्रयुक्तः ।

सदा सदाचाररता च साऽपि, सुशीलसाध्वीसमुदाययुक्ता ॥ २ ॥

अथैकदा तां श्रमणीं ग्रहीतुं, भिक्षामदन्तीमवलोक्य तस्याम् ।

कर्मोदयात्पूर्वतस्मृतेस्स, व्यामोहितः कर्मगतिर्हि चित्रा ॥ ३ ॥

१ प्रवरैस्साधनैः प्रायो भावोऽपि जायते प्रवरः । न चान्य उपयोग पतेषां सतां लघुतरः ॥ १ ॥

(प्रवरैः साधनैः प्रायो भावोऽपि जायते प्रवरः प्रधानः, न चाऽन्यः जिनपतिपूजातोऽन्यः, उपयोग पतेषां प्रवरसाधनानां,
सतां विद्यमानानां, लघुतरः प्रधानतर इत्यर्थः ।)

फणोपकर्णं अमणी तवा तां, संश्रुत्य चातां व्रतरक्षणोत्का ।
 सा चिन्तयामास विवेकागच्छी, स्यां चेत्तथाप्यस्य न मोहमुक्तिः ॥ ४ ॥
 शीघ्रं विभागाऽनशनं मृतिर्मे-ऽस्तु मा कथञ्चिद् व्रतमङ्गबुद्धिः ।
 निश्चित्य चैवं गलपाशिकां सा, कृत्वा मृतोद्धानशना ययौ याम् ॥ ५ ॥
 श्रुत्वाऽतिसंवेगपरो मृतां तां, महाव्रतोच्छेद इतो न तस्याः ।
 प्रासः स मे किं मम जीवनेन, धिक् मां तत्तथाऽनशनं करोमि ॥ ६ ॥
 इत्थं विचिन्त्याऽनभिधाय सूरी-न्मायाव्यनालोचितपापकर्मा ।
 त्यक्तालिलाहारविधिस्खलुद्धा, स्वर्गं गतस्सोऽनशनं विधाय ॥ ७ ॥
 व्युत्था सुरायुः क्षयतस्स्वपूर्व-जन्मात्तंचारित्रविराधनात् ।
 स आर्द्रदेशार्द्रपुरे एनार्धे, आर्द्राख्यभूपात्मज आर्द्रकोऽभूत् ॥ ८ ॥
 स्वर्लोक्तो बन्धुमती विषय, वसन्तपुर्यां सुकुले विशुद्धे ।
 श्रीदेवदत्तस्य धनावतीतः, श्रीश्रीसतीनामसुतांऽथ जज्ञे ॥ ९ ॥
 श्रीश्रेणिकेशाय तवाऽऽर्द्रमूष, उपायनोपेतमहत्तमं वै ।
 द्राक् प्रपयद्वाजगृहं सुग्रीलै, तं दृष्टवानार्द्रकुमार एवम् ॥ १० ॥

त्वया समं मज्जनकेन कस्य, राज्ञो महार्हो ह्युपहार एषः ।
सुप्रेष्यते त्वज्जनकातिमित्र-श्रीश्रेणिकेशाय स इत्युवाच ॥ ११ ॥
कुमार ऊचे तनयोऽस्ति कोऽपि, किं तस्य ! औ चेतकथयाऽभिधां त्वम् ।
स आह नान्नास्त्यभयः कुमार-स्तस्मै तु देयं मम प्राभृतं सत् ॥ १२ ॥
स्निह्यत्यपूर्वं त्वयि चाऽऽर्द्रं एवं, आव्यं वचो मे प्रणयद्वुबीजम् ।
दूतो गृहीतोभयप्राभृतस्स, महत्समो राजगृहं गतो द्राक् ॥ १३ ॥
श्रीश्रेणिकायाऽथ सुप्राभृतं तद्, दत्त्वा नृपाद्रौक्तमुवाच प्रेम्णा ।
पुत्राऽऽर्द्रकप्राभृतमपयित्वा-ऽभयाय सत्प्रीतिवचोऽवदत्सः ॥ १४ ॥
आसन्नसिद्धिर्भविष्यमाद्रौ, विचार्यै चैवं परिणामबुद्ध्या ।
युगादिनाथप्रतिमामिषेण, सम्यक्त्वरत्नं किल प्रापयामि ॥ १५ ॥
विभाव्य चेत्यं प्रथमेशविम्य-युक्तां सुपेदामभयस्तु प्रैषीत् ।
मत्प्रेषितं प्राभृतमार्द्रकै-कान्ते विलोक्यं कथनीयमित्थम् ॥ १६ ॥
स्वीकृत्य गत्वाऽऽर्द्रपुरं ददौ स, श्रीश्रेणिकप्राभृतकं तु राज्ञे ।
दत्त्वाऽऽर्द्रपुत्राय ततोऽभयेन, दत्तां सुपेदामथ चोक्तमुचे ॥ १७ ॥

नाभेयविम्बं विजने निरूप्या-ऽऽर्द्रपुत्र ऊहाभरमूर्च्छितोऽमृत ।
जातश्च जातिस्मरणं भवश्च, पूर्वं स वैदेवमचिन्तयच्च ॥ १८ ॥
महोपकारं कृतवान् कुमारो-ऽभयः सुधर्मप्रतिबोधतो मे ।
अद्याऽपि तद्दर्शनमेव नैव, जातं ममाऽभाग्यशिरोमणेर्वै ॥ १९ ॥
दध्यौ स चाऽऽर्द्रस्सुरलोकभोगै-र्नाऽमृतसुतृप्तिर्मम मानुषैः किम् ।
निस्सारभोगैर्नु भविष्यतीति, मिथ्या मतिर्मे तदलं नृभोगैः ॥ २० ॥
निर्दिग्णभोगस्सुभटैश्च पञ्च-शल्या सुखदोऽपि प्रपञ्चय राज्ञः ।
गत्वाऽऽर्यदेशं विचारितोऽपि, देव्याऽग्रहीत् प्रोल्लसितस्त दीक्षाम् ॥ २१ ॥
आत्तव्रतो द्वादशवत्सरान्ते, भोगावलीकर्मभरोदयेन ।
स श्रीमतीकन्यकयानुरागाद्, दृढश्च भोगान् विविधानमुङ्क्त ॥ २२ ॥
कर्मोदयाद्वै पतितस्स भोग-भोग्यप्यभोगी हि विरक्तचित्तः ।
पुनर्गृहीत्वा रविसंख्यवर्षा-न्ते संयमं मोक्षमगादकर्मा ॥ २३ ॥
इत्थं मनुष्येन्द्रसुरेन्द्रवन्य-जिनेन्द्रनाथप्रतिमार्चनाद् वै ।
महोपकारो भविनां तु सिद्धि-प्राप्त्याऽऽर्द्रसुनोरिव चेति सिद्धम् ॥ २४ ॥

श्रीपर्युषणपर्वणि घनतरकर्मवनदाहे अश्रुपमंतपोऽपि विशिष्टतरं कर्त्तव्यमित्याशयेनाह-

ज्ञानी सुदृष्टिरपि कोऽपि तपो व्यपोह्य, मोक्षं गतो न च निहन्ति निकाचितं तत् ।

कर्मापि तेन विमुना शिवशर्महेता-वभ्यर्हितं गदितमित्यवगम्य विज्ञैः ॥ ६ ॥

धृत्वाऽत्र धैर्यसुविवेकवरक्षमाद्यं, जित्वा च मोहनृपमप्यमरोपसर्गे ।

कार्याऽष्टमादिविविधोन्नतपोविलोप-बुद्धिर्न सूर्ययशसेव शिवाभिलाषैः ॥ ७ ॥ शुग्मम्

अधिकतरतपःकरणशक्यभावेऽपि शल्यत्रयोन्मूलनं जन्मत्रयपावनमष्टमतपोऽवश्यमेव कर्त्तव्यम्, नाग-

केतुवत्, तस्य महाफलकारित्वात्, उक्तं च-

‘जं छन्मासियवरिसिअ-तवेण तिवेण कोडिवरिसेण । पावं झिज्जइ मुणिणो, अट्टमेणं तह पप्पुसणे ॥ १ ॥ इति ।

तदपि धीरताक्षमाज्ञानाभ्यासपूर्वकं लोभारम्भविनिर्मुक्तमनिदानञ्च कर्त्तव्यम्, तथैव क्रियमाणस्याऽल्प-
तपसोऽपि महाफलकारकत्वात् । उक्तं च-

“जस्स धिई तरस्स तवो, जस्स तवो तस्स सोगगई सुलहा । जे अधितिमंतपुरिसा, तवोऽवि खलु दुल्लहो तेसिं ॥ १ ॥

१ यत् पाण्मासिकचार्षिकतपसा तीव्रेण कोटिवर्षेण । पापं क्षीयते मुनेरष्टमेन तथा पर्युषणे ॥ १ ॥

२ यस्य धृतिस्तस्य तपः यस्य तपस्तस्य सद्गतिस्सुलभा । येऽधृतिमन्तः पुण्यास्तपोऽपि खलु दुर्लभं तेषाम् ॥ १ ॥

मोक्षकहेतु-
तपोऽत्र वि-
शिष्टतरं
कर्त्तव्यमेवे-
त्यधिकारः
अष्टमादित-
पोऽष्ट्यादि-
सहितमेव
कर्त्तव्यमि-
त्यधिकारः

॥ १६ ॥

तपस ऐहि-
कफलसि-
द्धिरपीतिव-
र्णनम्
उपसर्गका-
लेऽपि नैव-
तपस्यांग-
धीः कार्ये-
त्यत्र स्वयं-
यशो-
दृष्टान्तः ।

‘लोभारम्भविमुक्तं, स्वतिपहाणं सनाणमनियानं । अप्यपि तवं निहेणह, कम्माहं निकाहयाहंपि ॥२॥’ इति ॥
ऐहिककार्यसिद्धिरपि तपसा भवति । उक्तञ्च-
“अधिरपि धिरं चकं-पि उल्लुअं दुल्लहंपि तह सुलहं । दुस्सज्झंपि सुसज्झं, तवेण संपज्जाए कज्जं ॥ ३॥” इति ॥
तत्र खलुदुम्यादिनिवारणेऽपि देवाद्युपसर्गेऽपि च नैव तपो भोक्तव्यम्, श्रीस्वर्ययशोवत् ।

तथाहि-“जह सवेसु दिणेसु, पालह किरिअं तओ हवह लट्ठं ।

जं पुण तहा न सकह, तहवि हु पालिज पधदिणं ॥ १ ॥”

श्रुत्वेति धर्मं वनपक्षिणोऽपि, भक्ष्यं न गृह्णन्ति सुपर्वतिथ्याम् ।

कथं मनुष्यो जिनधर्मवेत्ता-ऽऽहारं प्रकुर्याद्वरपर्वतिथ्याम् ॥ १ ॥

“सवेसु कालपधे-सु पसत्यो जिणमए हवइ जोगो ।

अट्टमिचउइसीसु अ, नियमेण हविज पोसहिओ ॥ १ ॥”

१ लोभारम्भविमुक्तं क्षान्तिप्रधानं सन्धानमनिदानम् । अल्पमपि तपो निहन्ति कर्मणि निकाचिताम्यपि ॥ १ ॥

२ अस्मिन्मपि स्थिरं चक्रमपि ऋजुकं दुर्लभमपि तथा सुलभम् । दुस्साध्यमपि सुसाध्यं तपसा सम्पद्यते कार्यम् ॥ २ ॥

३ यदि सर्वेषु दिनेषु पालयथ क्रियां ततो भवति लष्टम् । यत्पुनस्तथा न शक्नुथ तथापि पालयथ पूर्वदिनम् ॥ ३ ॥

४ सर्वेषु कालपर्वेषु प्रशस्तो जिनमते भवति योगः । अष्टमीचतुर्दशीषु च नियमेन भवेत् पौषधिकः ॥ ४ ॥

एवं युगादीशगिरं निशाम्य, तपो विना न खजनुः प्रकुर्वे ।
 व्यर्थं प्रमादादिति कार्यमेव, सुरोपसर्गेऽपि तपो मया वै ॥ २ ॥
 निश्चिन्त्य चैवं सुहृदप्रतिज्ञो-ऽष्टमीं तिथिं सूर्ययशा नृपोऽयम् ।
 चतुर्दशीं पौषधसुव्रतेन, चाऽऽराधयाञ्चक्र उदग्रभावात् ॥ ३ ॥
 अर्हत्प्रमूक्तौ हृदभक्तियोग-भाराधनां पर्वतिथेश्च दृष्ट्वा ।
 अतिप्रसन्नो मघवा दिवौक-स्सभास्थितस्तं प्रशशंस बाढम् ॥ ४ ॥
 श्रुत्वोर्वशीं विसमयमादधाना, न श्रद्धे तद्वचनं कथञ्चित् ।
 व्रतादवश्यं प्रतिपातयित्ये, तं मेरुशृङ्गादिव गण्डशैलम् ॥ ५ ॥
 इति प्रतिज्ञां हृदये निधाय, कराम्बुजे सम्परिगृह्य वीणाम् ।
 रन्मायुता भूपपरीक्षणार्थं, खर्गादिक्षतौ साऽवततार सद्यः ॥ ६ ॥
 नाभेयनाथस्य विशालचैत्ये-ऽयोध्यापुरीसन्निहिते तदैव ।
 विमोहकृद्रूपमहो ! विधाय, गातुं प्रवृत्ता खरमूर्धनाभिः ॥ ७ ॥
 आगलय चैलं नृपतिस्सैन्यो, नत्वा जिनेन्द्रं स ततो निवृत्तः ।
 सन्नित्रिमे के कुत आगते स्तः ? प्रधानमित्थं लघु पृच्छति स्म ॥ ८ ॥

नृपोक्तिमाकर्ण्य स तत्र गत्वा, के स्यो युवां चाथ विवाहिते किम् ? ।
 अत्राऽऽगते चाऽऽशु किमर्थमित्यं, मन्त्रीश्वरस्ते लघु पृच्छति स्म ॥ ९ ॥
 मङ्गपुक्तिमाकर्ण्य यभाप एका, मन्त्रीश्वराऽऽवां मणिचूडनाम्नः ।
 स्वः खेचरेन्द्रस्य सुते कुमार्यौ, वीणासु लीने च सदेत्यऽवेहि ॥ १० ॥
 पिताऽतिखिन्नोऽतिसुयोग्यभर्त्र-प्राप्त्या तवोर्वीतलपर्यटन्त्यौ ।
 आज्ञालब्धीनं पतिमीक्षितुं स्यो, द्रगगगते दर्शनच्छद्मनाऽत्र ॥ ११ ॥
 वाचं तु तस्याः सचिवो निशम्या-द्यन् वां समं सूर्ययशोनुपेण ।
 समरेण रत्या इव सङ्गमोऽहो, युष्मत्सुप्रीत्युत्तमपात्रमेपः ॥ १२ ॥
 जिनर्पभेशो युवयोः प्रसन्नो, भाग्योदयादेव वरस्स प्राप्तः ।
 करिष्यति त्वद्विपरीततां ना-ऽहमत्र साक्षीति न काऽपि चिन्ता ॥ १३ ॥
 स्वीकृत्य चेत्यं सचिवान्नहात्ते, तदेव चैत्याह्विरागते द्राक् ।
 ताभ्यां नृपः प्रेमरसैकमग्नो-ऽकरोच गान्धर्वविवाहमत्र ॥ १४ ॥
 ताभ्यां समं भूपतिरेकदाऽथ, ययौ गवाक्षं भविताऽष्टमी श्वः ।
 भोः । पौषधादावतिसावधाना, भवन्तु जाता शुभघोषणैवम् ॥ १५ ॥

श्रुत्वा तदा तां किमजानीतीव, आन्तोर्वशी सा समयं विदित्वा ।
समृच्छति सोऽशमहो ! किमेतत्, संश्रूयते ! भूपतिराह तां द्राक् ॥ १६ ॥
विशेषतोऽर्हेत्यमुणाऽष्टमीयं, चतुर्दशी च व्रतपौषधादौ ।
प्रोक्ते सुधर्मेऽर्हदुपासकानां, प्रोद्धोऽधनार्थं पुरि मन्त्रियोगात् ॥ १७ ॥
उद्योप्यते पूर्वदिने सदाऽयं, चतुर्दशी श्वो भवितेति घुष्टम् ।
श्रुत्वा नृपोक्तिं चतुरा मपञ्च, उर्वरयुवाचाऽऽशु सहासमित्यम् ॥ १८ ॥ युग्मम् ॥
मनुष्यजन्मोचतरञ्च राज्यं, नृवं वयः कान्तमिदं वयुश्च ।
त्वया तपोभिः कथमेव कष्टैर्विडम्ब्यते मुग्धतयेह राजन् ! ॥ १९ ॥
श्रुत्वा तदुक्तिं नृप इत्थमूचे, युवां कुलीने चतुरे सुते च ।
विवाधरस्येति ममाऽयं नष्टो, अमो नु बण्डालसुताऽयमे स्थः ॥ २० ॥
भयाब्धिनौश्रीजिनधर्मनिन्दा-कृज्जन्म धिग् वै युवयोः कुबुद्धयोः ।
निरसारभोगाय युवामिवाऽज्ञो, भूत्वाऽऽतनुं नैव तपस्यजामि ॥ २१ ॥
प्राहोर्वशी कोऽपि न तेऽत्र दोषो, भाग्यस्य मे यत् स्ववशं तदेशम् ।
मुक्त्वा स्वतन्त्रः कुपतिर्घृतो हि, अष्टा च शीलात्सरसौख्यतश्च ॥ २२ ॥

चितामृतिर्मेऽस्त्विति तत्प्रलापं, श्रुत्वाऽऽह भूपो भज मा च दैन्यम् ।
राज्यं च लक्ष्मीमखिलां गृहाण, हठाग्रहं मुञ्च लघु प्रसीद ॥ २३ ॥
चेन्मन्यसे नैवमरं तथापि, पितामहोक्तं सुतपः कृतं यत् ।
पित्रा च मुक्त्वा तदहं सुपर्व, नीचात्मपुंश्च सुधा नयामि ॥ २४ ॥
छिनत्तु क्षीपं क्षमनोऽस्तु बन्धो, द्राग यातु लक्ष्मीः प्रतिपद्यूर्तो ।
सतां गतिर्याः मम साऽस्तु नैतु, तथापि धर्मान्मम धीश्च दूरम् ॥ २५ ॥
श्रुत्वोर्वशी तत्पुनराह भूपं, क्रोधारुणाक्षी वितयं न कुर्वे ।
त्वदुक्तमित्येवमुरीकृतं तत्, त्यजन्न किं लज्जस आसमध्ये ॥ २६ ॥
श्रुत्वा तदुक्तिं निजगाद भूय-श्चिन्तैकमग्नौ नृपतिस्तदैवम् ।
अन्यद्यथेष्टं परिमार्गय त्वं, न पर्वभङ्गं मम कारय त्वम् ॥ २७ ॥
श्रुत्वोर्वशी तद्गतनिश्चयार्थं, भूयोऽपि राजानमिदं बभाषे ।
न पर्वभङ्गं कुरुष्व महीप !, जिनेन्द्रचैत्यं ननु पातय द्राक् ॥ २८ ॥
श्रुत्वेति सूच्छामगमन्महीन्द्रो, हाहेति नादः प्रबभूव तत्र ।
नृपोऽतिक्षीताम्बुनिषेचनेन, मञ्ज्यादिना स्वस्थ उवाच चेत्यम् ॥ २९ ॥

रे रेऽधमे ! त्वं वितथं ब्रवीषि, पवित्रवंशे तव नैव जन्म ।
चाण्डालजाता कथमन्यथा हि, जिनेन्द्रचैल्योद्दलने नियोगः ॥ ३० ॥
न चैत्यभङ्गं मनसाऽपि कुर्वे, प्रयाचतां यन्मनसेप्सितं ते ।
सा प्राह छित्त्वा सुतशीर्षमीश !, त्वं देहि हस्ते स निशम्य चाऽऽह ॥ ३१ ॥
सुतो मदुत्थो हि ततो गृहीत्वा, प्रसीद मे मस्तकमित्यमुक्त्वा ।
जग्राह सोऽसिं स्वशिरोऽभिभेत्तुं, तावच देवीयलतः स कुण्ठः ॥ ३२ ॥
हृद्वेन्दुमण्डयेर्जलवृद्धिवत्स, दृष्ट्वाऽस्य खड्गं परिणामवृद्ध्या ।
गृह्णाति यं यं स्वप्रभायतस्तं, तं सा करोति स विकुण्ठितं द्राक् ॥ ३३ ॥
कुशाग्रयुद्धिः परमार्थवित् स, तथापि सत्त्वान्न मनाक् चचाल ।
तदा स्वरूपं प्रविधाय देव्या-न्यवोचतां भूप ! सवा जयेति ॥ ३४ ॥
युद्धादिवीरास्तु सहस्रशस्त्य-मेवैक ऊर्व्यो जिनधर्मवीरः ।
जयाऽऽदिनाथान्वयशीतभानो !, चक्रीशचंशाम्बरतिग्मभानो ! ॥ ३५ ॥
यथा न मेरुश्चलति प्रवीर !, तथा न धर्मात्त्यमपीति यावत् ।
ते संस्तुतस्तावदुपाजगाम, स्वर्गात्सुरेन्द्रो विकिरन् सुमानि ॥ ३६ ॥

अष्टप्रतिज्ञेन्द्रनिरीक्षिता सोऽर्चशी सहासं कनके विशुद्धे ।
किं इयामिका संलगतीति तस्य, गुणान् विशिष्येन्द्रपुरो जगौ द्राक् ॥ ३७ ॥
ययौ स शक्रो मुकुटादि दत्त्वा, सुधीरयो सूर्ययशा नरेन्द्रः ।
सम्बुध्य पश्यन् मणिदर्पणे स्वं, दीक्षां गृहीत्वाऽरमगाच्छिवं सः ॥ ३८ ॥
आश्चर्यकृत्सूर्ययशाश्चरित्रं, श्रुत्वा च धृत्वा हृदि सज्जना भोः ॥
कुशाग्रबुद्ध्या परमार्थतत्त्वं, ज्ञात्वा भवन्तूग्रतपःप्रवीराः ॥ ३९ ॥

अनाविकर्मापहे श्रीपर्युषणपर्वणि न च स्वयं स्वकल्याणार्थं तपःकरणमात्रेण सन्तोष्यं किन्तु-
“जे होति उत्तमनरा, धम्मं समयमेव ते पवज्जंति । मज्झिमपयई संचो-इया उ न कयाइ वि जहद्वा” ॥१॥ इति

महर्षिवचनं हृदयकमले धृत्वा धर्मे मध्यमपुरुषरेणाकरणशीलेन-
'चोणई जो धम्मे, जीवं विविहेण केणइ नएण । संसारचारयगयं, सो नणु कल्लणमित्तो य ॥ १ ॥
इत्येवंलक्षणकल्याणमित्रीभूयाश्चजनान् तत्कल्याणार्थं प्रेमोत्पादकसुधामधुरया गिरा प्रोत्साह्य तैरपि
तपः कारयितव्यमित्याशयेनाह-

१ ये भवन्त्युत्तमनरा धर्मे स्वयमेव ते प्रपद्यन्ते । मध्यमप्रकृतयः सञ्चोदितास्तु न कदाचिदपि जघन्याः ॥ १ ॥

२ जोव्यति यो धर्मे जीवं विविधेन केनचिद्येन । संसारचारकण्ठं स ननु कल्याणमित्रं च ॥ १ ॥

भाग्यास्तपर्थुपणपर्वणि सज्जना भोः !, सर्वप्रमादमवधूय तपः कुरुध्वम् ।
 नाहो विलम्ब इति प्रेरणतोऽज्ञपुंसः, प्रोत्साह्य तद्धितगिराऽत्र विधापयेज्ज्ञः ॥ ८ ॥

न च तपःकर्तुः कदाचिद्वैययोगात्तपःकाल एव मरणे प्रोत्साहयितुः पञ्चेन्द्रियघातकतया विराघकत्वं
 स्यादिति वाच्यं, घातकपरिणामस्तस्य नेति शुभपरिणामेनाराधकत्वात्, तदेव वृद्धवादेन साध्वीदृष्टान्तेन
 दृश्यैकालिकसूत्रदीकायां प्रोक्तं, तथाहि कयाचिदार्ययाऽसहिष्णुः कूरगदुकप्रायः संयतश्चातुर्मासिकादाद्युप-
 चासं कारितः, स तदाराधनया मृत एव, कपिघातिकाऽहमित्युद्विग्ना सा तीर्थकरं पृच्छामीति गुणार्जितदे-
 यतया नीता श्रीसीमन्धरस्वामिसमीपं, पृष्टो भगवान् अदुष्टचित्ताऽघातिकेत्यभिहितवानिति ।
 वैयसायफलं विह्वो, विह्वस्त फलं सुपुत्तविणिओगो । तयभावे ववसाओ-विह्वोऽवि ज दुग्गइनिमित्तं ॥ १ ॥
 इति महर्षिवचनामृतरसास्वादकलीनैरुत्तमश्रावकैस्साधर्मिकसङ्घसुपात्रे नियुक्ता निजद्धिः पुण्यद्धिर्भवतु, मा
 च भवतु पापकार्ये नियुक्ता पापद्धिः, भोगविलासे च नियुक्ता भोगद्धिर्दुर्गतिप्रदेति भावनापरैः कल्याणपर-
 म्पराप्राप्त्यर्थं न तु कीर्त्याचर्य स्वद्रव्येस्साधर्मिकत्वात्सत्यमपि कर्तव्यमेवात्रेत्याशयेनाह-
 कार्येष्टभोजनविभिन्नप्रभावनाद्यै-राभ्वादिवन्निखिलसहस्रेप्रेमभक्तिः ।
 सहो हि तीर्थकरपूजित इत्यतोऽनु, पूज्यस्य तस्य परिधापनिका प्रदेया ॥ ९ ॥

१ व्यवसायफलं विमयो विभवस्य फलं सुपात्रविनियोगः । तदभावे व्यवसायो विभवोऽपि च दुर्गतिनिमित्तम् ॥ १ ॥

तपःकर्तुस्त-
 त्काल एव
 मरणे तत्प्रो-
 त्साहयितु-
 स्तद्व्यावदो-
 प इत्याश-
 न्नोद्धारः ।
 द्रव्यसाध-
 र्मिकत्वात्स-
 ल्यमप्यत्र
 कर्तव्यमि-
 त्युपदेशः ।
 ॥ २० ॥

विधिधा
श्रीसहस्र-
क्तिः कर्त्त-
व्येत्यस्य
तत्फलस्य न
निरूपणम् ।
श्रीसहस्र-
क्तौ श्रीव-
स्तुपाल-
मन्त्रिह-
यन्तः ।

अथ श्रीसहस्रगूजा आर्चकैः कथं कर्त्तव्येति चेत्, उच्यते-

फलताम्बूलचासोभिर्भाजनेश्चान्वनैस्तुमैः । श्रीसहस्रः पूजितो येन, तेन प्राणं जनुःफलम् ॥ १ ॥

जिनेन्द्राक्षापरो देवः, सुसाधोर्नापरो गुरुः । न सहस्रावपरं पुण्यं, क्षेत्रमस्ति जगन्त्रये ॥ २ ॥

श्रीसहस्रभक्तिमाहात्म्यं, वचुं कैश्चिन्न शक्यते । अर्द्धदादिपदप्राप्तिर्यस्या मुख्यफलं स्मृतम् ॥ ३ ॥

इत्याद्युपदेशास्मृतपानसक्तैः प्रमोदप्रकर्षेण भाग्यवद्विधिर्भवानुसारेण श्रीसहस्रः पूजनीय आभूश्चेष्टितः, तन्मृत्तान्तो मत्कृतश्रीपुण्यपर्वकल्पप्रभातोऽवसेयः । आदिपदाद्वस्तुगालाविद्युत्तान्ता अपि ज्ञेयाः, तत्र यस्तुपालमञ्जीश्वरघृत्तान्तस्तपेयम्, नागपुरात् साधुपूजितश्रीशशुक्लयसहो माण्डलिपुरासन्नं यावदायातस्तावत्सम्बुलमागत्य सावरविशतिपुरस्सरं धवलकमानीतः, श्रीवस्तुपालोऽपि सम्बुलमगात् । सहस्य धूली पयनालुकूल्याद् यां यां दिशमनुधावति तत्र तत्र गच्छति मञ्जी । तदा तदस्यैर्भणितं मञ्जीश ! इतो रजः, इत इतः पादावधार्गतां, मन्त्रिणोक्तं इदं रजः पुण्यैरेव स्पृष्टुं लभ्यते, अनेन रजसा स्पृष्टेन पापरजो नूरे नश्यति, यत उक्तम्-

श्रीतीर्थपान्थरजसा विरजीभवन्ति, तीर्थेषु यन्म्रमणतो न भवे अमन्ति ।

द्रव्यव्ययादिदृ नराः स्थिरसम्पदः स्युः, पूज्या भवन्ति जगदीशमथार्चयन्तः ॥ १ ॥ इति ।

ततस्सहृपतिपूनडमञ्चिणौ गाढालिङ्गनप्रियालापौ संवृत्तौ, सङ्घश्च सरस्तीरे स्थितः, अथ राज्ञौ श्रीवस्तु-
पालश्चिन्तयति-

“कदा किल भविष्यन्ति, मद्गृहाङ्गणभूमयः । श्रीसङ्घचरणाम्भोज-रजोरजीपवित्रिताः” ॥ १ ॥
इति चिन्तयता मञ्चिणा प्रभाते जाते स्वयं गत्वा भोक्तुं निमञ्चिते सङ्घे स्वगृहं समागते श्रीवस्तुपालस्स-
र्वेषां पावप्रक्षालनं तिलकं च स्वयमेव करोति स्म, एवं जातौ द्वौ प्रहरौ, मञ्चरी तु तथैवाऽनिर्विण्णाः, तदा तेजः-
पालेन विज्ञप्तं देव । अथ सङ्घभक्तिसहं करिष्ये, यूयं तु भोजनं कुरुत, अन्यथा तापो भविष्यति, मञ्चिणोक्तं
मेवं वद, पुण्यैरयमवसरो लभ्यते, तदा तं दृष्टान्तं ज्ञात्वा गुरुभिरपि कथितम्-

“यस्मिन् कुले यः पुरुषः प्रधानः, स एव यत्नेन हि रक्षणीयः ।

तस्मिन् विनष्टे हि कुलं विनष्टं, न नाभिभङ्गे त्वरका वहन्ति” ॥ १ ॥ इति,

तवन्तु मञ्चिणाप्येकं काव्यं लिखित्वा गुरुभ्यः प्रेषितम्-

“अद्य मे फलवती पितुराशा, मातुराशिपि शिखाऽङ्कुरिताऽद्य ।

यद् युगादिजिनयात्रिकलोकं, पूजयाम्यहमशेषमस्मिन्” ॥ १ ॥

तदा गुरवोऽपि मौनमाश्रिताः, इत्थं वस्तुपालवदन्यैरपि श्रीसङ्घभक्तिः कर्तव्या, विशेषशक्त्यभावोऽपि यथा-
शक्तिः पूर्णफलादिप्रभावनां कृत्वाऽपि सङ्घार्चकृत्यं भक्त्या सत्पापनीयम्, निस्त्वस्य तावदपि महाफलं, यतः-

“सम्पत्तौ नियमः शक्तौ, सहनं यौवने व्रतं । दारिद्र्ये दानमप्यल्पं, महालाभाय जायते” ॥ १ ॥

अन्यत् किं कर्तव्यमित्याशङ्कयामाह-

अहंक्रियानिरतचित्त उपासकोऽपि, सुस्मरणादिकरणेन प्रमत्तकेषु ।

सार्धमिकेषु तदपूर्वहिताय भाव-वात्सल्यमर्हदुदितं हृदयेन कुर्यात् ॥ १० ॥

आवर्केणापि धर्मकार्ये प्रमाद्यतां स्मरणादिकरणेनाप्रमादभावोत्पादनलक्षणभाववात्सल्यमपि कर्तव्यम् ।

तदुक्तम्-

“सारणा धारणा चैव, चोयणा पङ्क्तिचोअणा । सावएणांवि दायवा, सावयस्स हियद्वया ॥१॥” इति ॥

विस्मृतस्य धर्मकृत्यस्य ज्ञापनं स्मरणा, तथा कुसंसर्गाद्यकृत्यस्य निषेधनं धारणा, एतयोश्च सततं क्रियमाणयोर्हि कस्यचित्प्रमादबहुलस्य नियमस्खलितादौ युक्तं किं आद्धकुलोत्पन्नस्य तवेतत् प्रवर्तितुमित्यादिवाक्यैः सोपालम्भं प्रेरणं चोदना, तथा तत्रैवासकृत्स्खलितादौ धिक्कृते जन्मेत्यादिनिष्ठुरवाक्यैर्गदितरप्रेरणा प्रतिचोदनेति । स्मरणादौ कृते कस्यचिदज्ञस्य रोपस्स्यात्, स्मरणादिकं विपमिचोद्वेगकृच्च स्यात्, नच तथाप्युपेक्षितव्यं, किन्त्वनुग्रहबुद्ध्या हितभाषया प्रेरयितव्यमेव धर्मकर्मण्यहर्निशमिति ॥ १० ॥

१ स्मरणा धारणा चैव चोदना प्रतिचोदना । आवर्केणाऽपि दातव्या थावकस्य हितार्थम् (हितेच्छया) ॥ १ ॥

भावसाधन-
मिकवात्स-
ल्यमप्यत्र-
कर्तव्य-
मित्यर्थि-
कार-
आवर्केणा-
पि स्मरणा-
दिकं कर्त्त-
व्यमित्य-
धिकारः ।

अथ कुलीनानां धर्मे विपीदतां आवकाणामुपदेशदानादिप्रकारेण स्यारोपणं कुर्यात्, आपन्निमग्रानां च स्वधनव्ययेनाभ्युद्धरणमन्तरायदोषाच्च विभवक्षयेऽभ्युदय्या पुनर्ग्रहणाऽनिच्छया स्वधनाऽर्पणेन व्यापारनि-
योजनेन च पुनः पूर्वभूमिकाप्रापणं कृत्वा धर्मकार्यनियोजनञ्च कुर्यादित्याशयेनाह-
दौस्स्थयाज्जिनाध्वपततो दृढयेत् कुलीनान्, धर्मे धनार्पणसुधोक्तिसुप्रेरणेन ।
व्यापारयोजनत आत्मसद्वृत्तमेहभ्यान्, कृत्वाऽऽशु धर्मवरकर्मणि योजयेद् वा ॥ ११ ॥

ननु आवकाणां तथाविधधर्मवाढ्यं केनापि कारितमिति चेत्, कारितमित्युच्यते, यथा सुरगिरौ साधुजगत्सिंहेन पिरापदे श्रीश्रीमालाऽऽमृतसङ्घपतिना च त्रिशतपट्टिसार्धमिकाः स्वराशिव्यवसायकारणेनात्मसद्वृक्षा महेश्वर-
कृताः, प्रतिवर्षं प्रतिदिनमेकैकस्मिन् तद्गोहे द्वाससतिद्वहसहस्रव्ययेन सार्धमिकवात्सल्यं च कारितम् ।
अथ शासनोद्धतेस्तीर्थकृत्त्वादिकलजनकत्वात्तामपि कृत्वा सुश्राद्धस्वद्रव्यमव्ययं कुर्यादित्याह-

मिथ्यात्विनां शिवपथोन्मुखभावकर्त्री, श्रीशासनोद्धतिसमपूर्वमहोत्सवाद्यैः ।
कृत्वाऽहृतो बहुधनैस्त्वयनं शिवार्थो, कुर्यात्समुद्र उदविन्दुवदव्ययं द्राक् ॥ १२ ॥

केचन भद्रिकजीवा विशिष्टौदार्यशालिभिश्चावकैः कृतामनेकविधां शासनोद्धतिं दृष्ट्वाऽयमपि जैनेन्द्रधर्म-
दर्शोभनतर इत्येवं जैनधर्मस्त्वाधां कुर्याणा मध्यस्थभावं प्रदर्शयन्तो मार्गानुसारिणो भवन्ति, केचिच्च लघु-

जिनाध्व-
पततामुप-
देशदान-
स्वधनदा-
नादिना
धर्मे स्यैवं
कर्तव्यमि-
त्यधिकारः ।
महोत्सवा-
द्यैश्चासनो-
द्धतिविधा-
नेन स्वधन-
साफल्य-
धिकारः ।
॥ २२ ॥

कर्मणस्सम्यग्दर्शनमपि प्राप्नुवन्तीति हेतोस्त्वद्रव्यैस्तां कृत्वाऽत्र स्वपरजन्मसाफल्यं कुर्याद्विनी आहः । उक्तः-
 आष्टके-“तत्तथा शोभनं दृष्ट्वा, साधु शासनमित्यदः । प्रपद्यन्ते तदैवैके, बीजमन्येऽस्य शोभनम् ॥१॥” इति ।

अत्र कल्याणरसैकपिपासूनां आदानां कर्तव्यान्तरमाह-

चैत्यानुपूर्व्यखिलसाधुनतिस्सदानु-कम्पाख्यदानमतिमानसुपात्रदानम् ।

स्वाध्याय उत्तमतपस्विसुभक्तिभावः, कार्या च धर्मवरजागरिका मुदाऽत्र ॥ १३ ॥

चैत्यानुपूर्वीति, उक्तञ्च-

“अडधिहसंवसंजुष्टहिं-गीयवाइयसुरहिनाएणं । धयधूवमहमहेणं, जिणं वंदेइ परिवाडिए ॥ १ ॥” इति ॥

तत्फलं चैवंम्-

“पज्जोसणपवे जो-जिणं वंदेइ चेइपरिवाडिए । सो लहई सुरलोए-इंदत्तं च तथा मणुअलोए ॥ २ ॥”

अखिलसाधुवन्दनैर्देयादृत्यादिकैश्चात्र शासनशोभा कर्तव्या, उक्तं च-

“तह पोसहसालाए-आगच्छेइ मुणिजणं च वंदेइ । पभावणसासणसोहा कायघा सम्मदिठीहिं ॥ १ ॥

१ चतुर्विधसद्वसंयुक्तैर्गीतयादिप्रसुरस्मिनादेभ । ध्यजधूपमहमहेन जिनं चन्दते परिपाट्या ॥ १ ॥

२ पर्युपणपर्वणि यो जिनं चन्दते चैत्यपरिपाट्या । स लभते सुरलोफ इन्द्रत्वञ्च तथा भनुजलोके ॥ १ ॥

३ तथा पौण्यशालायामागच्छति मुनिजनश्च वन्दते । प्रभावना शासनशोभा कर्तव्या सम्यग्दृष्टिभिः ॥ १ ॥

‘जो वंदइ भक्तीए, साहूणं पल्लुवासणं च जो कुणइ । पल्लुसणपद्मागए, विमाणियत्तं च सो लहइ ॥२॥’ इति ॥
 सुपात्रदानवदनुकम्पादानमपि लिनैरनिपिद्धत्वात् शासनप्रभावनाद्भत्वाच्चात्र कर्तव्यम् । उक्तं च-
 “सर्वेहि जिणेहिं, दुज्जयलियरागदोसमोहेहिं । अणुकंपादाणं पुण, सद्धानं न कहिंपि पडिसिद्धं ॥ १ ॥
 नेव दारं पिहावेइं भुंजमाणो सुसावओ । अणुकंपा जिणिदेहिं सद्धानं न निवारिआ ॥ २ ॥”
 प्रत्युत वेशनाद्वारेण राज्ञश्चश्रीयोपाङ्गे श्रीकेशिभगवतोपदिष्टम्, तथाहि-“मा णं तुमं पएसि ? पुर्वि रमणिज्जे
 भविता पच्छा अरमणिज्जे भविज्जासि” इत्यादि ।
 स्याध्यायेऽपि यदाः कर्तव्योऽत्र, असह्येयभवीयकर्मक्षयकारणत्वात्, उक्तं च-
 “कम्ममसं(खि)वेज्जभवं खवेइ अणुसमयमेव उवउत्तो (आउत्तो) ।
 अन्नयरम्मि वि जोए सज्जायम्मि उ विसेसेणं ॥ १ ॥
 छट्टमवसमदुवालसेहिं अवहुस्सुयस्स जा सोही । तत्तो वहुतरिअगुणा हवइ जिमियस्स नाणिस्स ॥२॥” इति ।

१ यो यन्दते भक्त्या साधूनां पर्युपासनं च यः करोति । पर्युपणपर्वण्यागते वैमानिकत्वं च स लभते ॥ २ ॥

२ सर्वजिनेर्जितदुर्जयरगतोपमोहेः । अनुकम्पादानं पुनः श्राद्धानां न कस्मिन्नपि (सूत्रे) प्रतिषिद्धम् ॥ १ ॥

नैय द्वारं पिघापयति भुञ्जानः सुश्रावकः । अनुकम्पा जिनेनैश्वश्राद्धानां न निवारिता ॥ २ ॥

३ मा त्वं प्रदेक्षिष्वैव रमणीयो भूत्वा पश्चादरमणीयो भवेः ॥

४ कर्माऽसंख्येयमयं क्षणवत्यनुसमयमेवोपयुक्तः । अन्यतरस्मिन्नपि योगे स्थाप्याये ॥ १ ॥
 पष्ठाष्टमवसमद्वारादौ रयधुतस्य या द्योधिः । तस्माद् बहुतरगुणा भवति जिमितस्य धानिनः ॥ २ ॥

वैयावृत्येऽपि नैव सन्तोषः कर्त्तव्यः, अप्रतिपातिगुणत्वात्, उक्तं च-
“वैयावचं नियमं, करेह उत्तमगुणे घरंताणं । सर्वं किर पडिवाई, धेयावचं अपडिवाई ॥ १ ॥

पडिभगस्स मयस्स च, नासइ चरणं सुयं अगुणणाए । न उ धेयावचकयं, सुहोदयं नासए कम्मं ॥ २ ॥
कोडहं, का मम जातिः को मे देवो गुरुश्च, को मे धर्मः, का चावस्था, के चाभिग्रहा गृहीताः, किं मया
सत्कृतं कृतं, किञ्च शक्यमवशिष्टं तत्, धर्मे त्वरा गतिरिति शीघ्रं तत्संपूर्णकर्त्तव्यं प्रमादं परिहृत्य, काऽद्य तिथिः,
कोऽद्य कल्याणकदिवसः, अत्र किं मया कर्त्तव्यं तप इत्यादिधर्मजागर्या प्रतिबुद्धेनानन्दकामदेवादिवद्धर्मजाग-
रिका च कर्त्तव्या । ननु भक्तिभरोल्लसितरोमाञ्चैन आर्द्धेनाऽत्र किमन्यत्कर्त्तव्यमिति जिज्ञासायामाह-

देवाधिदेवविभुजीर्णगृहोद्धृतिं यः, कृत्वा सुनव्यमिव तत् स्वधनेन कुर्यात् ।

द्राक् कारयेदमृतवागवरनोदनेना-न्यैस्सोऽत्र पर्वणि भवाब्धित उद्धरेत् स्वम् ॥ १४ ॥

उक्तं च-

“जिणभवणाहं जे, उद्धरंति भत्तीइ सडियपडियाहं । ते उद्धरंति अप्पं, भीमाओ भवससुवाओ ॥ १ ॥” इति ।

१ वैयावृत्यं नियतं कुरुतोत्तमगुणान् धरताम् । सर्वे किल प्रतिपाति वैयावृत्यमग्रतिपाति ॥ १ ॥

प्रतिभगस्य सुतस्य वा नश्यति चरणं श्रुतमगुणनया । न तु वैयावृत्यकृतं शुभोक्त्यं नश्यति कर्मे ॥ २ ॥

२ जिनभवनानि य उद्धरन्ति मत्तया शरित्वपतिताति । त उद्धरन्त्यात्मानं भीमान्नवसमुद्रात् ॥ १ ॥

एतत्पर्व-
कृत्याभि-
लापास्तुत्य-
ऽनिन्दाका-
रिणोऽपि
धन्याः,
कलिकाले-
ऽप्याराधने
स्वर्गः, त-
त्रापि तत-
श्च्युत्वा दृ-
भवेऽपि च
सद्भूमिभिः,
अन्ते मो-
क्षयेति
निरूपणम् ।
॥ २४ ॥

दिव्यौषधं भविनृभावगद्गणादौ, पुण्यालिपर्युषणपर्वसुधर्मकृत्यम् ।
वाञ्छन्ति ये सुमनसा वचसा स्तुवन्ति, निन्दन्ति न त्रिकरणेन तु तेऽपि धन्याः ॥ १५ ॥
प्रागात्तभूरिसुकृतोत्थसमाधिर्नैतत्, कुर्वन्ति ये त्रिकरणेन प्रफुल्लचिन्ताः ।
शक्त्या जिनोक्तविधिना शिवकाङ्क्षया तैरेवोर्व्यधैः कलुषिताऽपि कलौ सुपूता ॥ १६ ॥
सज्ज्ञानघोरसुतपोविविधक्रियात्म-नावा ह्यपारभवसिन्धुतितीर्यया ये ।
आराधनामनघपर्युषणेऽत्र वर्या, कुर्वन्ति यान्ति च कलावपि ते दिवं द्राक् ॥ १७ ॥
स्वर्गेऽपि शाश्वतजिनप्रतिमार्चनोत्काः, प्राप्तेऽथ पर्युषणपर्वणि सोत्सवं ते ।
नन्दीश्वरेऽष्टदिवसावधि तीर्थराज-माराध्य भक्तिभरतस्सुरसद्वा यन्ति ॥ १८ ॥
च्युत्वाऽऽर्हतोच्चकुलजातिभवास्ततस्ते, सज्ज्ञानदर्शनसुसंयममार्गमाप्य ।
आराध्य शुद्धमनसाऽत्र भवे भवाष्ट-मध्येऽथवा शिवशमक्षयमाप्नुवन्ति ॥ १९ ॥

श्रीपर्युषण-
पर्वकल्प-
लतायां
॥ २४ ॥

धर्मकृत्य-
प्रवर्त्तमा-
नाभिलं-
पत्स्वनिन्द-
कतत्कर्त्तु-
भोदकानां
फलप्रदर्श-
नम् ।

स्याद्वाददर्शनसमुन्नतिवद्भक्त-श्रीनेमिसूरिसुकुपोक्तमिदं सुकृत्यम् ।

आराध्य शुद्धमनसा समहोत्सवं भो, भव्या ! लभध्वमतुलं शिवधामसौख्यम् ॥ २० ॥

श्रीपर्युपणीयसर्वधर्मकृत्येभ्यहमहमिकया प्रवृत्तिं तन्वाना एतावतैव कृतकृत्योऽहं नान्यत्साधयितव्यमव-
शिष्टमित्येवं सन्तोषमन्यमानाऽश्रद्धायोगेन ये ज्ञानचरणेषु चैषावृत्त्यतपआदिषु च यथाशक्तिमावतः प्रव-
र्त्तन्ते ते, ये चाप्रवर्त्तमाना अपि धर्मानुष्ठानं भावतोऽभिलपन्ति खं च निन्दन्ति तत्कर्त्तारमनुमोदयन्ति
तेऽपि चेह परत्र च कल्याणपरम्परामवाप्नुवन्ति प्रमुदशनवरानुभावादित्यलं पल्लवितेन, विस्तारभीत्या नेह
विस्तार्यते इति ।



॥ अथ प्रशस्तिः ॥

संव्यासगोर्जगति भव्यकजाग्रभूले, श्रीसूर्यमण्डनजिनेश्वरपार्श्वभानोः ।
निलोदयस्य वरसूर्यपुराधिपस्य, नव्यस्य तापरहिताऽमितगोः प्रभावात् ॥ १ ॥
प्रारब्धचरिजिनतीर्थसमुन्नतेषु, व्यासत्रिविष्टपप्रभावयशोभरस्य ।
श्रीवीरशासनतपारूपसुगण्डसम्राट्-श्रीनेमिसूरिसुगुरोरतिप्रौढराज्ये ॥ २ ॥
तत्पट्टद्विजयदर्शनसूत्रिणा तत्-पीयूषवर्षकृपयाऽल्पधिया मयाऽपि ।
श्रीविक्रमाष्टनवनन्दहिमांशुवर्षे, चैत्रीयशुक्लदशमीतिथिशुक्रवारे ॥ ३ ॥
श्रीपर्वपर्युपणकल्पलतेयमहर्दू-धर्मोक्तसि व्यरचि सूर्यपुरेऽतिभव्ये ।
तत्प्रोक्तमुत्तमजनास्तुधिया विदित्वा, चाराध्य मुक्तिनिलयं द्रुतमाप्नुवन्तु ॥ ४ ॥

चतुर्भिः कलापकम् ॥

यत्किञ्चिदत्र विषये प्रसृतं प्रमादाद्, मद्विह्वलं तदखिलं कृपया क्षमह्वम् ।
मार्गे पतन्तमसकृत्प्रदसन्त्यविज्ञाः, प्राज्ञास्समादयति तत्र गुणेक्षणा मे ॥ ५ ॥
श्रीसार्वतत्परसहस्रतितस्तुवर्ण-भावं गते स्वगुरुहस्तकर्जार्पितेऽस्मिन् ।
क्षेत्रे सुवीजमिव यमृगुरोः प्रसादाद्, यत्नोऽत्र मे सफलतां कलयत्वजस्रम् ॥ ६ ॥

॥ इति श्रीपर्युषणपर्वकल्पलताऽ-
परनाम्नी
श्रीपर्युषणपर्वविशिका ॥

॥ श्रीपर्युषणकल्पलतामूलश्लोकाः ॥

आयासराष्टकसुषोषभग्नचित्तैः-स्यक्ताश्रयैः प्रशमरुद्धकपायचर्गैः ।
 श्रीकल्पसूत्रसविधिप्रयणैकताने-राराधना जिनमतोद्यतिकाऽत्र कार्यो ॥ १ ॥
 साधं कृपासुगुणा भवतारकेण, कार्यं प्रतिक्रमणमात्मविशुद्धिकारि ।
 कालद्वयं जिनचरोक्तशुभाशयेन, नित्यं प्रमादपरिहारत आर्हतेन ॥ २ ॥
 सामायिकं च समभावमरौ च मित्रे, निशेषकर्मविपमुक्त्वहिमश्रकल्पम् ।
 सायनयोगपरिहारदृढप्रतिज्ञं, कार्यं त्रिधा परशुचन्दनकल्पपट्टन्या ॥ ३ ॥
 सर्वथाऽऽब्धिकप्रतिक्रमणे विधेया, सत्क्षामणाकरणतो मिथ आत्मशुद्धिः ।
 मिथ्याऽस्तु पूर्वकृतपुष्कृतमत्र सर्वं, द्राग मे शिवैकमनसेति विभावनीयम् ॥ ४ ॥
 लाग्रं यरप्रशमकृद्भयभिलिनानां, माङ्गल्यकृतसुरगिरौ सुरवद् विधाय ।
 अद्वाप्रभावविभवा प्रवरा जिनार्चा, स्वर्गापवर्गजननी विधिना विधेया ॥ ५ ॥
 शानी सुसष्टिरपि कोऽपि तपो व्यपोषा, मोक्षं गतो न च निहन्ति निकाचितं तत् ।
 कर्माणि तेन विमुना शिवसर्वहेता-चभ्यर्हितं गदितमित्यवगम्य विज्ञेः ॥ ६ ॥

श्रुत्वाऽत्र धैर्यसुविवेकवरक्षमास्त्रं, जित्वा च मोहनृपमप्यमरोपसर्गे ।
 कार्पाऽष्टमादिविचित्रोद्यतपोविलोप-बुद्धिर्न सूर्ययशसेव शिवाभिलाषैः ॥ ७ ॥ युग्मम् ॥
 भाग्यात्तत्पर्युपपन्नैः सज्जना भोः !, सर्वप्रमादमवधूय तपः कुरुष्वम् ।
 नाहो विलम्ब इति प्रेरणतोऽज्जपुंसः, प्रोत्साह्य तद्वित्तगिराऽत्र विधापयेज्जः ॥ ८ ॥
 कार्येष्टभोजनविभिन्नप्रभावनाद्यै-राभ्यादिवल्लिलसहस्रमेमभक्तिः ।
 सद्यो हि तीर्थक्षरपूजित इत्यतोऽनु, पूज्यस्य तस्य परिधापनिका प्रदेया ॥ ९ ॥
 अर्हतिक्रयानिरतचित्त उपासकोऽपि, सुस्मरणादिकरणेन प्रमत्तकेषु ।
 सागर्म्यैकेषु तदपूर्वहिताय भाव-चात्सल्यमर्हदुदितं हृदयेन कुर्यात् ॥ १० ॥
 द्यौःस्थ्याञ्जिनाध्यपततो हृदयेत् कुलीनान्, धर्मे धनार्पणसुधोक्तिसुमेरेण ।
 व्यापारयोजनत आत्मसहस्रमहेभ्यान्, कृत्याऽऽशु धर्मवरकर्मणि योजयेद् वा ॥ ११ ॥
 मिष्प्राप्तियनां शिवपयोग्न्मुल्लभायकत्रा, श्रीशासनोन्नतिमपूर्वमहोत्सवाद्यैः ।
 कृत्याऽहृतो यशुनैस्त्वग्रनं शिवायी, कुर्यात्समुद्र उदविन्दुवदल्पयं द्राक् ॥ १२ ॥
 र्वेत्यानुपूर्वर्पलिलसाधुनतिसदानु-कम्पाढ्यदानमतिमानसुपाश्रयानम् ।
 श्लाघ्याप उत्तमतपस्विसुभक्तिभावः, कार्पा च धर्मवरजागरिका मुवाऽत्र ॥ १३ ॥

देवाधिदेवविभुजीर्णगृहोद्धृतिं यः, कृत्वा सुनन्दयन्निव तत्स्वघनेन कुर्यात् ।
 द्राक् कारयेदमृतवाग्वनोवनेना-ऽन्यैस्सोऽत्र पर्बणि भवान्निधत उद्धरेत्स्वम् ॥ १४ ॥
 दिव्योपचं भविष्यत्भावगवप्रणाशे, पुण्यालिप्युषणपर्वसुधर्मकृत्यम् ।
 वाञ्छन्ति ये सुमनसा बभूवुः स्तुवन्ति, निन्दन्ति न त्रिकरणेन तु तेऽपि घन्याः ॥ १५ ॥
 प्रागात्तन्मूरिसुकृतोत्थसमाधिनैतत्, कुर्वन्ति ये त्रिकरणेन प्रकुल्लविताः ।
 शक्या जिनोक्तविधिना शिवकाङ्क्षया ते-रेवोद्धर्यैः कल्लविताऽपि कलौ सुपूता ॥ १६ ॥
 सज्जानधोरसुतपोबिचित्रक्रियात्म-नावा ह्यपरभवसिन्धुतितीर्थया ये ।
 आराधनमनघपुष्पेऽत्र वपा, कुर्वन्ति यान्ति न कलावपि ते दिवं द्राक् ॥ १७ ॥
 स्वर्गेऽपि शाश्वतजिनप्रतिभार्वेनोत्काः, प्राप्तेऽथ पर्युषणपर्बणि सौत्सवं ते ।
 नन्दीश्वरेऽष्टादिवसावधि तीर्थराज-माराध्य भक्तिभरतस्तुरसद्य यन्ति ॥ १८ ॥
 द्युत्वाऽऽर्हतोऽबकुलजातिभवास्ततस्ते, सज्जानवर्शनसुसंयममार्गमाप्य ।
 आराध्य शुद्धमनसाऽत्र भवे भवाष्ट-मध्येऽथवा शिवशमक्षयमामुवन्ति ॥ १९ ॥
 स्याद्भाववर्शनसमुन्नतिबद्धकक्ष-श्रीनेमिस्वरिसुकृतोक्तमिदं सुकृत्यम् ।
 आराध्य शुद्धमनसा समहोत्सवं भो, भव्या ! लभस्वमतुलं शिवधामसौख्यम् ॥ २० ॥

॥ देवेन्द्रनरेन्द्रवन्द्ययोगिष्येयानल्पलब्धिनिधानाय श्रीगीतमहासमिने नमः ॥

श्रौढप्रभाव-तपागच्छसूरिसम्राट्-श्रीविजयनेमिसूरिसद्विरुभ्यो नमः ॥

॥ विस्तरजिज्ञासुजनोपकृतये श्रीमदार्द्रकुमारचरित्रं मुनिजयानन्दविजयकृतम् ॥

श्रीवीरेशं रविमिव गवा विश्वविश्वप्रकाशं, नेमिं सूरिं भविहितकरं सूरिसम्राजमिज्यम् ।

सूरिं न्यायागमकृतिवरं दर्शनाख्यं च नत्वा, वर्यं वक्ष्ये गुरुसुकृपया चार्द्रसूनोश्चरित्रम् ॥ १ ॥

द्वीपेऽत्र जम्बौ भरते समृद्धे, समुद्रतीरे यवनाख्यदेशः ।

अस्त्यार्द्रकं नाम पुरं समृद्धं, तत्रार्द्रको नाम नृपो बभूव ॥ १ ॥

तस्यार्द्रिका शीलगुणा सुराशी, पुत्रस्तयोरार्द्रकुमारनामा ।

गुणाम्रणीश्चाद्भुतलक्षणाढ्यः, कलाकलापः कलवाक् कलिघ्नः ॥ २ ॥

वत्सो महोक्षत्त्वमिव द्विपेन्द्र-भावं श्रयन् वा कलभस्तथैव ।

स यौवनं प्राप्य यहच्छयैव, भोगाननेकान् वुमुजे कुमारः ॥ ३ ॥

श्रीश्रेणिकेनास्य बभूव मैत्री, कुलक्रमात् प्रेमवरा च राज्ञः ।

श्रीश्रेणिकः प्राभृतमेकदाऽऽर्द्र-नृपाय सम्प्रेषयदाशु प्रीत्यै ॥ ४ ॥

मञ्जी तदादाय दिनैः कियद्भि-रगात् स तत्रार्द्रकपार्थिवेन ।
सन्मानितो मङ्गलप्रश्नपूर्वं, मुदा तदादाय स तुष्टुवे तम् ॥ ५ ॥
परस्परं मङ्गलवार्त्तया तौ, प्रहृष्टचित्तौ भवतस्स बाढम् ।
कश्चात्रेणिकोऽसाविति तातपादं, स पृष्टवानार्द्रकुमार एवम् ॥ ६ ॥
राजोक्तवान् श्रेणिकनामधेयः, स मागधानामधिपो विवेकी ।
कुलक्रमात् प्रेमनिबन्धनेयं, प्रीतिः सदा नौ परिवर्त्तते हि ॥ ७ ॥
श्रुत्वा पितुर्वचमपृच्छदाद्रौ, मञ्जीश्वरं तं वरहार्दभावात् ।
नृपस्य तस्याऽऽत्मभवोऽस्ति कोऽपि !, औं चेत्तदा ब्रूहि तदीयनाम ॥ ८ ॥
नाम्नाऽस्य पुत्रोऽस्त्यभयः कुमारो, बुद्ध्या गुरुस्सर्वकलानिधानः ।
इति प्रधानस्य वचो निशम्य, तमुक्तवानार्द्रकुमार इत्थम् ॥ ९ ॥
आज्ञां मदीयामनुगम्य मन्त्रिन् !, त्वया प्रयातव्यमितोऽन्यथा नो ।
स्नेहदुर्वीजप्रतिमां मदीयां, निवेदयेर्गमभयाय शीघ्रम् ॥ १० ॥
अथाऽन्यदा प्राभृतमार्द्रभूपो-ऽदात् श्रेणिकायाऽर्द्रसुतोऽप्ययच्छत् ।
सम्यक्त्वलाभार्थमिवाऽभयाय, श्रीमन्निहस्तेन सुरजजातम् ॥ ११ ॥

आर्द्रस्य भूपस्य वराज्ञयाऽऽशु, मञ्त्री ययो अणिकंभूपपार्श्वम् ।
 श्रीअ्रेणिकायाऽभयमश्रिणे च, तत्सोऽर्पयामास पृथक् पृथक् ॥ १२ ॥
 स्तिहात्यसौ यादमहो त्वयीशा-ऽभयं तदोवाच सुधागिरा सः ।
 श्रुत्वाऽभयो जैनमतातिविज्ञो, विचिन्तयामास हृदा तदैवम् ॥ १३ ॥
 ग्रामण्यधर्मस्य विरायनात्तो-ऽनार्येषु जातोऽपि च बोधियीजम् ।
 यत्तु सुयोग्योऽल्पभयो महात्मा, सोहार्दमिच्छत्यधुना मयाऽऽसौ ॥ १४ ॥
 अहृष्टकल्याणसुदूरभग्या-ऽभग्याङ्गिनां मां प्रति मैत्र्यभावः ।
 उदेति नो जातु ततोऽहमेनं, प्रवर्त्तये जैनसुधर्ममार्गे ॥ १५ ॥
 उपायनव्याजत आदिदेय-मूर्तिं सुपेद्यां विधिना निधाय ।
 दत्त्वा च तालं स्वकुमुद्रयाऽसौ, तां मुद्रयामास विधानविज्ञः ॥ १६ ॥
 इमां विलोकयास्य भवेत्कदायि-ज्जातिस्मृतिस्तद्भवितेष्टसिद्धिः ।
 इतीव कालं प्रसमीक्षमाणो-ऽभयस्तदोत्कण्ठित एव चासीत् ॥ १७ ॥
 आर्द्राङ्गदृतं निजमश्रिणाऽरं, सहागतं प्रामृतकं प्रभृतम् ।
 समर्प्य राजा विससर्ज मित्रा-द्रैर्भूपसंदेशवचो गदित्वा ॥ १८ ॥

अथाभयस्तस्य करे निधाय, पेटीं सुसत्कृत्य सुधागिराऽवक्र ।
 त्वया रहस्येव समर्पणीये-यं पेटिकाऽऽर्द्रेशसुतार्द्रकाय ॥ १९ ॥
 वाच्यं त्वया तस्य रहस्त्वयैवो-द्धातया तदन्तर्गतवस्तु यत्तत् ।
 स्वयं विलोक्यं न परस्य कस्या-ऽपि दर्शनीयं खलु राजपुत्र ? ॥ २० ॥
 श्रुत्वाऽभयोक्तं स जनोऽभ्युपेया, ऽऽर्द्राख्ये पुरे भूपसभां समेत्य ।
 तत्प्राभृतं चाऽऽर्द्रचूपाय दत्त्वा, श्रीश्रेणिकेशोक्तवचस्तमूचे ॥ २१ ॥
 रहः कुमाराय ददौ स पेटीं, प्रोचेऽभयोक्तां गिरमिष्टबुद्ध्या ।
 अथाऽऽर्द्रकस्तां विजने सुपेटी-मुद्धाटयामास महादरेण ॥ २२ ॥
 द्रागद्वावशेनोज्ज्वलितां मनोज्ञां, तामार्पणीयां प्रतिमां विलोक्य ।
 किमस्ति देहाभरणं हि किञ्चि-दत्युत्तमं प्राभृतमागतं मे ॥ २३ ॥
 किं मूर्ध्नि धार्यं किमु कण्ठहारः, किं वा हृदीदं परिधेयमस्ति ।
 पूर्वं मया हृष्टमिदं क्व चापि, न चाधुना मे स्मृतिमार्गमेति ॥ २४ ॥
 इत्थं दृढं भावयतोऽस्य सूच्छां, जातिस्मृतेः कारणमउयमाप्ता ।
 शैल्योपचारागतचेतनोऽसौ, पूर्वं भवं वेद कुमार आर्द्रः ॥ २५ ॥

जिनप्रति-
 मादर्शने
 सम्यग्दर्श-
 नेत्यपि-
 रित्येत-
 द्विषये-
 श्रीमदार्द्र-
 कुमार-
 चरित्रम् ।

इतोऽथ देशो मगधे तृतीये, भवे वसन्ताख्यपुरे कुटुम्बी ।
जातोऽस्म्यहं सामयिकाभिधानः, पत्नी च मे वन्धुमती चभूव ॥ २६ ॥
श्रीधर्मघोषाख्यकस्तूरिपार्श्वे, भाग्यात्तया सार्धमपूर्वधर्मम् ।
अश्रौपमसिन् क्षण एव बोधि-माप्तो गतश्चोग्रविरक्तभावम् ॥ २७ ॥
तदाऽऽत्तदीक्षस्तुगुरोः प्रियायुक्, तेनैव सार्धं विहरन् क्रमेण ।
अगच्छमेकं नगरं तदाऽऽगात्, सुशीलसाध्व्या सह साऽपि साध्वी ॥ २८ ॥
विलोक्य तां द्राङ् मदनस्मृतेर्मै, मोहो महानाविरभूच तस्याम् ।
प्रवर्तिनी तत्परिबुध्य साध्व्यै, श्रीवन्धुमल्यै समुवाच वृत्तम् ॥ २९ ॥
सा चिन्तयामास विदेशगन्त्री, स्यां चेतथाप्यस्य न मोहमुक्तिः ।
अतः कृतोग्रानशना त्रियेऽहं, नो येन नौ शीलविखण्डनं स्यात् ॥ ३० ॥
एवं विचार्य व्रतरक्षणोग्र-भावा तदा साऽनशनं विधाय ।
मृताऽमरत्वं लभते सा श्रुत्वा, ऽहं तत्तदैवाऽकरं विचारम् ॥ ३१ ॥
महानुभावा व्रतभङ्गभीत्या, जहावसून् सा नियतं व्रताद्या ।
अतः कृतं मेऽद्य कुजीवनेने-त्येवं विचिन्त्याऽनशनं त्वकार्पम् ॥ ३२ ॥

विषया देयत्वमवाप्य तस्माद्भ्युतोऽभवं चार्हतयमर्हाने ।
 अनार्यदेशे प्रतिघोषलाभो, जातस्सुभाग्यादभयप्रसादात् ॥ ३३ ॥
 अद्यापि तद्दर्शनमेव नैव, जातं हृद्भागाशिशोमणेर्मै ।
 अतोऽनुमत्या पितुरप्रमत्तो, द्रुतं गमिष्यामि तमार्थदेशम् ॥ ३४ ॥
 आर्द्रस्सदैवं विदधद्विचारं, प्रपूजयन् तां प्रतिमां सुभक्त्या ।
 व्यज्ञापयत् त्वं पितरं कदापि, प्रेम्णाथ सन्मित्रविलोकनाशाम् ॥ ३५ ॥
 पितर्मदीयं प्रियमित्रमैवाभयः कुमारो मतिमान् वरीयान् ।
 तद्दर्शनेच्छाऽतिगरीयसी मे, तत्रानुमन्ता भव पूज्यपाद ! ॥ ३६ ॥
 श्रुत्वा नृपोऽवङ् न हि वत्स ! तत्र, चिन्त्या यियासा भवता कवरपि ।
 इह स्थितस्यैव ममापि मैत्री, श्रीश्रेणिकेन प्रतिशोभते हि ॥ ३७ ॥
 इत्थं स्वपित्रा प्रतिरुद्ध एवार्द्रो मित्रसंदर्शनकामुक्तोऽपि ।
 आवावरुद्धा तटिनीव गन्तुं, स्यातुं न चासौ मतिमान् शशाक ॥ ३८ ॥
 यानेऽथ पाने शयनेऽशने च, व्यापारजातेऽहरहोऽभयं तम् ।
 विचिन्तयन् तां दिशमेव पश्यन्, तदेकद्वष्टिस्स वभ्रव चाद्रः ॥ ३९ ॥

भवेत्स कीदृग् मगधाख्यदेशः, कीदृग् भवेत् राजगृहं पुरं तत् ।
 को मुख्यमार्गोऽस्य कियच्च दूरं, पप्रच्छ पार्श्वस्थजनान् सदैव ॥ ४० ॥
 भूपोऽथ दद्यावनिवेद्य महां, गच्छेत् कुमारोऽभयपार्श्वमाशु ।
 इतीव सामन्तशतानि पञ्चा-विदेश रक्षाकरणाय तस्य ॥ ४१ ॥
 आर्द्रोऽभयप्रेमवशोऽथ गन्तुं, निश्चित्य संवाहयते.स वाहान् ।
 सामन्तकाः पृष्ठत एव वाजि-पृष्ठाऽधिरूढाः परिपालयन्ति ॥ ४२ ॥
 स प्रत्यहं कर्म करोति चेत्यं, गत्वा पराधृत्य समेति नित्यम् ।
 विश्वास्य तानार्द्रकुमार आशु, यातोऽग्नितीरेऽश्नत एकदा सः ॥ ४३ ॥
 अनेकरक्षार्पभमूर्त्तियुक्तः, पूर्वोदसङ्केतत एव तत्र ।
 स्थितां समारुह्य तारि गतो द्रा-गुत्तीर्य भक्त्याऽभयमाऽऽनतस्सः ॥ ४४ ॥
 मूर्त्तिं ददौ तामभयाय सप्त-क्षेत्रेषु चोत्सा सकलं धनं तत् ।
 गृह्णाति ग्राचन्मुनिवेषमेव, तावज्जगौ शासनदेवता खे ॥ ४५ ॥
 यद्यप्यचाल्यं तव सत्त्वमस्ति, तथापि दीक्षाग्रहणं न युक्तम् ।
 अथापि भोगाचलिकर्म तेऽस्ति, तद् सुदृक्च पञ्चाल्यु दीक्षिषीष्टाः ॥ ४६ ॥

तीर्थकारणामपि भोग्यकर्म, भोगं विना नैव लयं प्रयाति ।
 ग्राह्यानु दीक्षा स्वकर्म सुक्त्वा, तदेव भोज्यं ननु जीर्यते यत् ॥ ४७ ॥
 निवारितोऽप्यार्द्रकुमार एवं, देवेन सत्त्वाब्जगृहे स दीक्षाम् ।
 न सत्त्ववन्तस्त्वमनीयिताथात्, पञ्चाद्वलन्ते विषमेऽपि मार्गे ॥ ४८ ॥
 प्रत्येकबुद्धस्स मुनिः सुतीक्ष्णं, व्रतं समाराधयते दृढस्सत् ।
 भ्रमन्नचन्यामगमद्वसन्त-पुरं च तस्यौ प्रतिमां विधाय ॥ ४९ ॥
 श्रीदेवदत्तेभ्यधनावतीस्त्री-पुत्रीतपोपाजनि वन्धुमत्याः ।
 ऋयुत्वाऽऽशु जीवस्त्रिदिवात्स नाम्ना, श्रीश्रीमती तत्र वसन्तपुर्याम् ॥ ५० ॥
 क्रीडापरा देवकुलेऽथ पौर-कन्याभिरागात् सुपतिं वरा सा ।
 स्वस्त्रेष्टनाथं परिवधुरन्याः, साधुर्मयाऽसौ दृत इत्यवक् सा ॥ ५१ ॥
 तदा सुरी साधिवति वाचमुक्त्वा, ववर्ष रत्नानि जगर्ज चाशु ।
 भीता मुनेः पादतले प्रलम्बा, श्रीश्रीमती सोऽथ मुनिः प्रदध्यौ ॥ ५२ ॥
 इहोपसर्गो मम चानुकूल, एवेति मत्वा कचनाप्यगच्छत् ।
 अस्वामिकं राजधनं भवेदि-त्यादातुमुर्वीपतिरागतोऽत्र ॥ ५३ ॥

स्वं तत् ग्रहीतुं सुभटा यतन्ते, तत्रैव तावत् ददृशुर्मुजङ्गान् ।
सा देवता तान् प्रजगाद स्वं त-दस्य कुमार्यै प्रददे मुदैवम् ॥ ५४ ॥
रत्नानि जग्राह पिता वरीतुं, कन्यार्थिनः केऽपि तदाऽऽययुर्द्राक् ।
श्रीश्रीमती सायुर्महं दृतास्मि, नाऽन्यं दृणेऽतो वरमित्युवाच ॥ ५५ ॥
प्रगृह्णता तद्धनजातमित्या-नुमानितं किं भवता न तात ! ।
सन्तः प्रजल्पन्ति सकृत् तथैव, कन्या सकृच्चैव तु दीयते वै ॥ ५६ ॥
श्रुत्वा च कन्यायचनं जगाद, पिता न चैकत्र स तिष्ठतीह ।
इतस्ततोऽसौ भ्रमरप्रकल्पो-ऽनुवासरं संपरिवंभ्रमीति ॥ ५७ ॥
क्षेपः कथं सोऽथ समागतोऽपि, मुनिर्न चिह्नं ननु विद्यतेऽस्य ।
जानामि चिह्नं भयपादलम्बा, तदीयमित्थं निजगाद बाला ॥ ५८ ॥
आयान्ति वा यान्ति च येऽत्र पुण्यां, सत्साधवस्तेभ्य इमां सुभिक्षाम् ।
ददेऽन्यहं तन्नि यतं विधेहि, ज्ञास्यामि तस्मात्तमहं मुनीन्द्रम् ॥ ५९ ॥
अथान्यहं सा च तथा चकार, निरीक्षमाणा मुनिराजमेनम् ।
मुनेः पदाब्जं नमति स्म नित्यं, तदीयचिह्नक्षणकामुका सा ॥ ६० ॥

दिग्मूढपुंवत् स मुनिः कदाचित्, समागतो द्वादशवत्सरान्ते ।
 स लक्षितो लक्षणेन सम्यक्, सा श्रीमती तं प्रजगाद नम्रा ॥ ६१ ॥
 देवालये त्वं च मया दृतोऽसि, वरस्स मे भाग्यवशादुपेतः ।
 मुग्धां न मां नाथ ! परित्यज त्वं, नो चेत्प्रवेक्ष्ये हुतमुखेऽहम् ॥ ६२ ॥
 तदीयपित्रादिभिराग्रहेण, सोऽभ्यर्थितस्तद्वचनं च देव्याः ।
 सस्मार तत्कर्मविनाशनाथ, तां पर्यणीषीन्महतोत्सवेन ॥ ६३ ॥
 स्वैरं तथा सार्द्धमपूर्वभोगाद्, जज्ञे सुतो वृद्धिमियाय पत्नीं ।
 प्रोचे प्रिये ! ते तनयस्सहायो, जातो ग्रहीष्वेऽहमतोनु दीक्षाम् ॥ ६४ ॥
 मनस्विनी सा खसुतस्य चाग्रे, तूलं समादाय च तर्कुमेवम् ।
 तत्कर्त्तनं प्रारभतान्यदाऽम्बां, पप्रच्छ पुत्रः किमिदं करोषि ! ॥ ६५ ॥
 दिदीक्षिपुस्त्वज्जनकोऽस्ति यत्स !, मज्जीवनं तेन विना कथं स्यात् ।
 श्रुत्वेति मातुर्वचनं जगाद, बद्धाऽत्र तातं ननु रोधयिष्ये ॥ ६६ ॥
 स तन्तुसूत्रेण पितुः क्रमाज्जा, चावेष्ट्य प्रोचेऽम्ब ! गमित्यति क्व ?
 यद्धो मया सोऽपि तदा विदध्या, स्नेहानुबन्धोऽस्य विचित्ररूपः ॥ ६७ ॥

तत्सूत्रसंख्यामितहायनानि, स्यात्तव्यमित्येव स निश्चिकाय ।
जातास्तदा द्वादश सूत्रबन्धाः, ततस्स्थितो द्वादश वत्सरान् सः ॥ ६८ ॥
पूर्णप्रतिज्ञो रविसहस्रवर्षान्ते स क्षपायां मनसा विदध्यो ।
पापात्मना पूर्वभवे हृदैव, भग्नं व्रतं तत्फलमीदृशं मे ॥ ६९ ॥
त्यक्ता मयैतन्नृचकेऽपि दीक्षा, हतोसि हा किं भविता परत्र ।
अद्यापि दीक्षाग्रहणेन पापं, संशोधये तीव्रतपोऽग्निना तत् ॥ ७० ॥
प्रातरस्वपद्मौ तनयं विबोध्य, दीक्षां महात्मा जगृहे शिवार्यो ।
मार्गे मुनी राजगृहं प्रगच्छन्, सामन्ततत्पञ्चशतीर्ददश ॥ ७१ ॥
तान् चौर्यदृष्टीन् प्रतियोध्य भद्रान्, प्रत्राज्य वीरप्रभुवंदनार्थम् ।
तैस्सार्द्धमाद्रौ मुनिपञ्चचाल, गोशालकस्संमिलितश्च मार्गे ॥ ७२ ॥
अशेषकार्ये नियतिर्हि हेतु-रित्येव गोशालमतं निरस्य ।
स्वपौरुषस्यापकयुक्तिवर्ग-रार्द्रश्चकाराशु निरुत्तरं तम् ॥ ७३ ॥
आद्रौ मुनिर्द्राक् समुपाजगाम, श्रीहस्तिनस्तापसकस्य कुट्याम् ।
तत्राश्रमस्थाः करिणं निहृत्य, कालं महान्तं गमयन्ति तेन ॥ ७४ ॥

जिनप्रति-
मादर्शने
सम्यग्दर्श-
नोत्पत्ति-
रित्येत-
द्विषये-
श्रीमदार्द्र-
कुमार-
चरित्रम् ।

धान्यादिभोगाद् गजहिंसने तु, पापं लघीयो भवतीति बुद्ध्या ।
दुर्बुद्धयो मत्तमतङ्गजं हि, हन्तुं बबन्धुर्हततापसास्ते ॥ ७५ ॥
पुण्यैकमूर्त्यार्द्रमुनेः प्रभावात्, सद्यो विशीर्णा घनशृङ्खलापि ।
योगत्रयेणातुलभक्तिभावात्, मुक्तो गजेन्द्रस्तमृषिं ननाम ॥ ७६ ॥
करेण तत्पादयुगं स्पृशन् स, स्थित्वा कियत्कालमरण्यमेव ।
जगाम चाल्यद्भुतधृत्तमेतत्, इदृशं चमत्कारमवापुरेते ॥ ७७ ॥
प्रयोधिताश्चार्द्रमहर्षिणा ते, श्रीवीरपार्श्वे प्रहितास्तदैव ।
गत्वाथ दीक्षामलभन्त एते, प्रभोः पदाब्जे विनयावनम्राः ॥ ७८ ॥
श्रीश्रेणिको हस्तिविमोक्षणं द्राक्, तत्तापसानां प्रतिबोधनं च ।
श्रुत्वाऽभयेनाथ सहाभ्यगच्छद्, मुनेः पदाब्जं प्रणनाम भक्त्या ॥ ७९ ॥
बद्धाञ्जलिर्हस्तिविमोक्षणं तत्, पप्रच्छ राजा मुनिमाह तं सः ।
न दुष्करस्त द्विपबन्धमोक्षः, किन्त्वामसूत्रैर्मम बन्धमोक्षः ॥ ८० ॥
आर्द्रपिराहाभयमन्त्रिणं मे, त्वं धर्मबन्धुः परमोपकारी ।
नाभेयमूर्तिः प्रहिता तदा नो, जातिस्मृतिस्स्यान्न तु मे कदाचित् ॥ ८१ ॥

जिनप्रति-
मादर्शने
सम्यग्दर्श-
नोत्पत्ति-
रित्येत-
द्विषये
श्रीमदार्द्र-
कुमार-
चरित्रम् ।
॥ ३३ ॥

अनार्यतापङ्कतले निमग्न-स्त्वयोद्धृतोऽहं करुणापरेण ।
तव प्रसादात्प्रमुग्धममाप्य, प्राप्तस्तुचारित्रतपांसि बन्धो ॥ ८२ ॥
स श्रेणिकस्तं विधिवद्विनम्या-ऽभयोऽपि सद्यः स्वपुरं गतौ तौ ।
आराध्य मोक्षैकनिदानरत्न-त्रयं यथावाद्रमुनिदिशवं द्राक् ॥ ८३ ॥
इति विमलचरित्रं श्रीसुनेरार्द्रकस्य, सरति पठति भक्त्या भावनातोऽतिविज्ञः ।
दुरिततिमिरजालं द्राह् निरस्यातिदीप्तं, त्रिमुनसकलार्थज्ञानरत्नं समेति ॥ ८४ ॥

॥ अथ विस्तरजिज्ञासुजनोपकृतये श्रीसूर्ययशोनृपचरित्रं गद्यमयं मुनिजयानन्दविजयकृतम् ॥

श्रीऋषमेवमगवत्रयवनजन्मादिकल्याणकभूमित्वेन तीर्थमृताञ्ज एव भविनां सम्यग्दर्शननैर्मल्यविधा-
यिनी चैलाशिरस्संस्पर्शकटिफलकुम्भकिरणैरतीन्द्रकिरणैर्विदारितज्योत्स्नातमिच्छामेवा रिपुगणैरयोध्याऽयोध्या
नाम्नाऽऽसीत् स्वर्गपुरीव पुरी, तत्रासीज्जगद्धारिद्र्यदावानलवारिकल्पस्तेरश्वर्यसौन्दर्यैर्वीर्यादिगुणैस्तुत्राम-
प्रतिमो वीरव्रतः श्रीसूर्ययशोनामा भूपालः ।

“राया आदृचजसे, महाजसे अइयले अ चलमहे । चलविरिअ कत्तविरिअ दंडविरिअ अ ॥ १ ॥

१ राजाऽऽदित्ययन्ता महापद्मा अतिथलम्हा चलमद्रः । चलवीर्यः क्वावेवीर्यो जलवीर्यो दण्डवीर्यम् ॥ १ ॥

श्रीपुरुषण-
पर्वकल्प-
लतायां
॥ ३४ ॥

‘एतद् अद्भरहं, सगलं भुक्तं सिरेण धरिओ अ । पवरो जिणिंदमडलो, सेसेहिं न चाइओ घोडुं ॥ २ ॥’
इत्यावश्यकभाष्यवचनादेवेन्द्रोपनीतं श्रीनाभेयप्रभुप्रवरमुकुटं भरतावनु सोऽद्धभरतभोक्ता धृतवान्, अत
एव श्रीअपभ्रमुयत्सुरसेव्योऽभूत् । तस्याऽऽसीद् वरेण्यशीलादिगुणसम्पद्रमणीललामभूतार राधावेधपणात्प्राप्ता
विद्याधरकनकचपुत्री जयश्रीनाम्नी पद्मराज्ञी धर्मपत्नी, अपराण्यपि च त्रिंशत्सहस्राणि विद्याधरनरेन्द्रकुलजानि
कलध्राण्यासन्, याभिस्समं देवाङ्गनाभिर्वोगुन्वकदेवजोगलीलामनुभवन्नासीत् ।

“जइ सयेसु दिणेशुं, पालहं किरिअं तओ हवइ लट्ठं । जं पुण तहा न सक्कह, तह वि हु पालिज्ज पच्चदिणं ॥ १ ॥
सयेसु कालपये-सु पसत्थो जिणमए हवइ जोगो । अट्टमिचउच्चसीसु अ, नियमेण हविज्ज पोसहिओ ॥ २ ॥”
इति प्रभुवचनामृतपानासक्तस्पर्शमणिवन्मूढजनलोहं सुवर्णीकृज्जनधर्मे कुशाग्रबुद्धिरहं त्रैलोक्यनायकप्रभू-
पदेशं श्रुत्वा किमपि भक्ष्यं यत्पर्वदिने चालाऽयलारण्यपक्षिणोऽप्यज्ञानभ्राजो नैवाऽश्रन्ति तत्पर्वदिन एव कथ-
माहारं करोमीति निश्चित्य स चतुष्पण्यां यथाशक्ति तपसाऽष्टम्यां चतुर्दश्यां च विशिष्य सोपवासपौषधव्रतेन

१ एतैस्त्वभरतं सगलं भुक्तं शिरसा धृतव्य । प्रवरो जिनेन्द्रमुकुटः शैर्धर्मे शक्तितो वोढुम् ॥ २ ॥

२ यदि सर्वेषु दिनेषु पालयथ क्रियां ततो भवति लष्टम् (श्रेष्ठम्) । यत्पुनस्तथा न शक्य तथापि खलु पालयत (येत्) पर्वदिनम् ॥ १ ॥
सर्वेषु कालपर्येषु प्रशस्तो जिनमते भवति योगः । अष्टमीचतुर्दश्योद्य नियमेन भवेत्पौषधिकः ॥ २ ॥

पर्याराधनां करोति सा, मेरुवन्निष्पत्त्यकम्पस्य तस्य नैव सुरगणोऽपि तपोव्रतप्रतिज्ञाभङ्गं कारयितुं शक्त इत्येवं प्रशशंस तमतिप्रसन्नदशक्रेन्द्रस्वसभाऽऽसीनः ।

अथ सहृदयहृदयचमत्कारकृदेतद्वचः श्रुत्वोर्वशी विस्रयं प्राप्ता “नैवाहमेतत्कथमपि श्रद्धे पर्वताङ्गण्डशैल-
मिव तं व्रतप्रतिज्ञानोऽवश्यं पातयित्वाऽतिशयोक्तिरूपं शक्रेन्द्रवचनमन्यथा प्रकरोमीति” प्रतिज्ञां हृदये निधाय
कराम्बुजे वीणां सम्परिगृह्य रम्भां सहचरीकृत्य श्रीसूर्ययशोवृषपरीक्षणार्थं सद्यो देवलोकात्मनुप्यलोकेऽवतीर्य
सा श्रीनाभेयप्रभोर्गेगनावलम्बिमनोज्ञचैत्येऽयोध्यासमीपेद्यानस्थे सुगधजनचित्ताकर्षकात्यद्भुतरूपं विधाय
स्वरमूर्च्छनाभिर्गतुं प्रावर्त्तत ।

तद्गीतिनिरुपममाधुर्यरसाभिज्ञा पालाऽवलाऽरण्यप्राणिनोऽपि भित्तिचित्रिता इव तस्युः, न च तवानीं
कामपि चेष्टां केऽपि कर्तुं शक्ताः ।

इतश्च श्रीसूर्यपक्षा नृपो वाहं चाहमित्या पश्चाद् व्यावर्त्तमानः पथ्यऽपूर्वाद्वादैकहेतून् निरुपममाधुर्यरसोपेतान्
गीतरसानऽप्रीपीत् । तदा नादेन मोहितास्तुलैकमग्ना वाजिनो नैव वेगपरा यम्बुः, न च गजा गतिपरा
अम्बुवन्, पत्तपोऽपि नैवैकपदमप्यग्न उत्थापयितुं शक्ताः, इत्थं स्वकर्तव्याऽवलं चलं समवलोक्य पार्थिवः
सादरं सचिचमुवाच, मन्त्रिन् ! पश्य पदयाऽऽश्रयं, जगल्यसिन् नादोऽद्वितीयसुलैकहेतुभूतोऽद्युतमप्यधरी-
करोति, यत्प्रभावादज्ञानमाजः पशुपक्षिणो मदन्वादयश्च तत्राऽऽसक्तचित्ता भवन्तीत्यत्र किमु वक्तव्यं, किन्तु

ज्ञानभाजोऽपि देवदानवमानवेन्द्रा वशीभवन्ति, ततो वयमपि तत्र चैत्ये गत्वा श्रीऋषभप्रभुं नमस्कृत्याऽमृत-
रसातिशायितद्ग्रेयरसाख्यादयामहे, इत्थं सचिवेन सह विचार्य भूपालस्तद्गानमोहितो मन्त्रिसेनिकादि-
परिवारयुतो युगादिजिनचैत्याभ्यन्तरे जगाम, स्फुरद्दीप्रकान्ती कामभार्ये इव ते विलोक्य कामबाणैर्विद्धो मनसि
चिन्तयामास “एते कस्य पुण्यमूर्तेर्भोगाय भविष्यतः” इत्यालोच्य महीपालस्तयोश्चक्षुषी क्षिपन् युगादिप्रभु-
पादपद्मप्रणामं कृत्वा चैत्याद्वहिर्निःसृत्य बलानके निपण्णो मन्त्रिणं जगाद, मन्त्रिन् ! के इमे ? कुत आगते !
किं चैतयोः कुलादिकम् ! इति तत्र गत्वा पृष्ट्वा ज्ञात्वा निश्चित्य च मां ज्ञापय ।

सचिवोऽपि नृपादेशप्रेरितस्सन् तत्समीपं गत्वा ते पृच्छति स्म सुधानुकारिवाचा, के युवां ! को युवयोः
पतिः ! किमर्थं चाऽऽगमनमत्र ! तत्सर्वं समाशंसतं, सचिववचनं श्रुत्वा चन्दनाभाभिर्वागीभश्चैकोवाच,
आवां मणिचूडाल्यविद्याधरनृपपुत्रिके कुमारिके, आययोराल्पकालात् कलाप्रवीणं मनो वीणासु रमते
क्रमेण यौवनं प्राप्ते “कस्येमे देवे” इति चिन्तापरोऽस्मत्पिता वभूव, जगति खसहस्रं पतिमलभमाने आवां
तच्चिन्तासागरात् पितरं व्यावर्तयावः, स्थानेऽर्हचैत्यानां नमस्याभिर्निजं जन्म सफलं कुर्वहे, मन्त्रिन् !
फ पुनर्मानवजन्म ! प्रभुपादपूताऽधरीकृतालकापुर्णयोर्ध्यापुरीयं तीर्थभूतेत्यतोऽत्र श्रीभरतनृपकारितं चैत्यं
समागत्य युगादिजिनं प्रणम्य सद्भक्तियोगादुपवीणयावः, तद्वचनं श्रुत्वा प्राह मन्त्री, युवयोस्त्वर्ययशसा सह
सद्गमः श्रेयानिति, असौ सर्वकलाप्रवीणस्सौम्याकृतिस्सदुणवांश्च, चन्द्रसङ्गमेन ज्योत्स्नारात्री यथा भातस्तथा

पर्याराधनां करोति स्म, मेरुवन्निष्कम्पस्य तस्य नैव सुरगणोऽपि तपोव्रतप्रतिज्ञाभङ्गं कारयितुं शक्त इत्येवं प्रशशंस तमतिप्रसन्नदशक्रेन्द्रस्त्वसभाऽऽसीनः ।

अथ सहृदयहृदयचमत्कारकृदेतद्वचः श्रुत्वोर्वशी विसयं प्राप्ता “नैवाहमेतत्कथमपि अहधे पर्वताद्गण्डशाल-
मिष तं व्रतप्रतिज्ञालोऽयदयं पातयित्वाऽतिशयोक्तिरूपं शक्रेन्द्रवचनमन्यथा प्रकरोमीति” प्रतिज्ञां हृदये निधाय कराम्बुजे धीणां सम्परिगृह्य रम्भां सहचरीकृत्य श्रीसूर्यशोदपरीक्षणार्थं सद्यो देवलोकान्मुण्यलोकैऽवतीर्य सा श्रीनाभेयप्रमोर्गेगनावलम्बिमनोज्ञैर्येऽयोध्यासमीपेद्यानस्ये सुगधजनचित्ताकर्षकांलङ्घुतरूपं विधाय स्नरमूर्च्छनाभिर्गतुं प्रावर्त्तत ।

तद्वीतिनिरुपममायुर्यरसाभिज्ञा बालाऽयलाऽरण्यप्राणिनोऽपि भित्तिचित्रिता इव तस्युः, न च तदानीं कामपि चेष्टां क्रेऽपि कर्तुं शक्ताः ।

इतश्च श्रीसूर्ययशा नृपो याहं यादृषित्या पश्चाद् व्यावर्तमानः पश्यऽपूर्वाह्लादैकहेतून् निरुपममायुर्यरसोयेतान् गीतरसानऽत्रोपीत् । तदा नादेन मोहितास्तुल्लेकमग्रा यानिनो नैव वेगपरा बभूवुः, न च गजा गतिपरा अभूवन्, पत्तयोऽपि नैवैकपदमप्यग्र उत्थापयितुं शक्ताः, इत्थं स्वकर्तव्याऽयलं बलं समयलोक्य पार्थिवः सादरं सचिवमुवाच, मन्त्रिन् ! पश्य पद्याऽऽश्रयं, जगत्प्राप्तिं नादोऽद्वितीयसुखैकहेतुभूलोऽमृतमप्यधरी-
करोति, यत्प्रभायादज्ञानभाजः पशुपक्षिणो मदभ्यादयश्च तत्राऽऽसक्तचित्ता भवन्तीत्यत्र किमु वक्तव्यं, किन्तु

ज्ञानभाजोऽपि देवदानवमानवेन्द्रा वशीभवन्ति, ततो वयमपि तत्र चैले गत्वा श्रीकृष्णप्रभुं नमस्कृत्याऽमृत-
रसातिशायितद्गेरसास्वादमास्वादयामहे, इत्थं सचिवेन सह विचार्य भूपालस्तद्ज्ञानमोहितो मस्त्रिसेनिकादि-
परिवारयुतो युगादिजिनचैलाभ्यन्तरे जगाम, स्फुरद्दीप्रकान्ती कामभार्ये इव ते विलोक्य कामबाणैर्विद्धो मनसि
चिन्तयामास “एते कस्य पुण्यमूर्तेर्भोगाय भविष्यतः” इत्यालोच्य महीपालस्तयोश्चक्षुषी क्षिपन् युगादिप्रभु-
पादपद्मप्रणामं कृत्वा चैत्याहर्हिनिःसृत्य धलानके निपण्णो मस्त्रिणो जगाद, मस्त्रिन् ! के इमे ? कुत आगते !
किं चैतयोः कुलादिकम् ! इति तत्र गत्वा पृष्ट्वा ज्ञात्वा निश्चित्य च मां ज्ञापय ।

सचिवोऽपि नृपादेशे प्रेरितस्सन् तत्समीपं गत्वा ते पृच्छति स्म सुधानुकारिवाचा, के युवां ! को युवयोः
पतिः ! किमर्थं चाऽऽगमनमत्र ! तत्सर्वं समाशंसतं, सचिववचनं श्रुत्वा चन्दनाभाभिर्वीरिभैश्चैकोवाच,
आवां मणिचूडाल्यविद्याधरनृपपुत्रिके कुमारिके, आवयोराबाल्यकालात् कलाप्रवीणं मनो वीणासु रमते
क्रमेण यौवनं प्राप्ते “कस्येमे देये” इति चिन्तापरोऽस्मत्पिता वभूव, जगति खसदृशं पतिमलभमाने आवां
तच्चिन्तासागरात् पितरं व्यावर्तयावः, स्थाने स्थानेऽहंबैल्यानां नमस्याभिर्निजं जन्म सफलं कुर्वहे, मस्त्रिन् !
एतं पुनर्मानयजन्म ! प्रभुपादपूताऽधरीकृतालकापुर्थयोऽध्यापुरीयं तीर्थभूतेत्यतोऽत्र श्रीभरतनृपकारितं चैत्यं
समागत्य युगादिजिनं प्रणम्य सद्भक्तियोगादुपवीणयावः, तद्वचनं श्रुत्वा प्राह मस्त्री, युवयोस्सूर्ययशसा सह
सङ्गमः श्रेयानिति, असौ सर्वकलाप्रवीणस्सौम्याकृतिस्सदुणवांश्च, चन्द्रसङ्गमेन ज्योत्स्नारानी यथा भातस्तथा

पर्याराधनां करोति स्म, मेरुवन्निष्पत्तयस्तस्य तस्य नैव सुरगणोऽपि तपोव्रतप्रतिज्ञाभङ्गं कारयितुं शक्त इत्येवं प्रशशंस तमतिप्रसन्नदशकेन्द्रस्वसभाऽऽसीनः ।

अथ सहृदयहृदयचमत्कारकृदेतद्वचः श्रुत्वोर्वशी विसमं प्राप्ता “नैवाहमेतत्कथमपि श्रद्धे पर्वताद्गण्डशैल-
मिव तं व्रतप्रतिज्ञातोऽवश्यं पातयित्वाऽतिशयोक्तिरूपं शक्रेन्द्रवचनमन्यथा प्रकरोमीति” प्रतिज्ञां हृदये निधाय
कराम्बुजे धीणां सम्परिरृष्टा रम्भां सहचरीकृत्य श्रीसूर्यशोचोत्तुपरीक्षणार्थं सद्यो देवलोकान्मनुष्यलोकेऽवतीर्य
सा श्रीनाभेयप्रभोर्गङ्गनावलम्बिमनोज्ञैवेत्योऽयोध्यासमीपेयानस्ये सुगन्धजनचित्ताकर्षकात्यद्भुतरूपं विधाय
स्वरमूर्च्छनाभिर्गान्तुं प्रायर्त्तत ।

तद्गीतिनिरूपममाधुर्यरसाभिज्ञा यालाऽयलाऽरण्यप्राणिनोऽपि भित्तिचित्रिता इव तस्युः, न च तदानीं
कामपि चेष्टां केऽपि कर्तुं शक्ताः ।

इतश्च श्रीसूर्ययशा नृपो वाहं बाहयित्वा पश्चाद् व्यावर्तमानः पथ्यऽपूर्वाह्नादैकहेतून् निरूपममाधुर्यरसोपेतान्
गीतरसानऽश्रीपीत् । तदा नादेन मोहितास्तुलैकभग्ना वाजिनो नैव वेगपरा बभूवुः, न च गजा गतिपरा
अभूवन्, पत्तयोऽपि नैवैकपदमप्यग्र उत्थापयितुं शक्ताः, इत्थं स्वर्कतव्याऽवलं चलं समवलोक्य पार्थिवः
सादरं सचियमुवाच, मन्त्रिन् ! पश्य पदयाऽऽश्रयं, जगत्यासिन् नादोऽद्वितीयस्तुलैकहेतुभूतोऽमृतमप्यधरी-
करोति, यत्प्रभावादज्ञानभाजः पशुपक्षिणो मदश्वादयश्च तत्राऽऽसक्तचित्ता भवन्तीत्यत्र किमु वक्तव्यं, किन्तु

ज्ञानभाजोऽपि देवदानवमानवेन्द्रा वशीभवन्ति, ततो वयमपि तत्र चैत्ये गत्वा श्रीशङ्खभस्मपुं नमस्कृत्याऽऽभूत-
रसातिशायितेन्द्रेयरसासादमास्वादयामहे, इत्थं सचिवेन सह विचार्य भूपालस्तद्गानमोहितो मन्त्रिसेनिकादि-
परिवारयुतो युगादिजिनचैत्याभ्यन्तरे जगाम, स्फुरद्दीप्रकान्ती कामभार्ये इव ते विलोक्य कामबाणैर्विद्धो मनसि
चिन्तयामास “एते कस्य पुण्यमूर्तेर्भोगाय भवित्यतः” इत्यालोच्य महीपालस्तयोश्चक्षुषी क्षिपन् युगादिप्रसु-
पादपद्मप्रणामं कृत्वा चैत्याद्वहिर्निःसृत्य बलानके निपण्णो मन्त्रिणं जगाद, मन्त्रिन् ! के इमे ? कुत आगते !
किं वैतयोः कुलादिकम् ! इति तत्र गत्वा दृष्ट्वा ज्ञात्वा निश्चित्य च मां ज्ञापय ।

सचिवोऽपि नृपावेशमेरितस्सन् तत्समीपं गत्वा ते पृच्छति स्म सुधानुकारिवाचा, के युवां ! को युवयोः
पतिः ! किमर्थं न्नाऽऽगमनमत्र ! तत्सर्वं समाशंसतं, सचिववचनं श्रुत्वा बन्दनाभाभिर्वीरिभस्त्रैकोवाच,
आवां मणिचूडाख्यविद्याधरनृपपुत्रिके कुमारिके, आवयोरबाह्यकालात् कलाप्रवीणं मनो वीणास्तु रमते
क्रमेण यौवनं प्राप्ते “कस्येमे देवे” इति चिन्तापरोऽसत्पिता बभूव, जगति खसदृशं पतिमलभमाने आवां
तच्चिन्तासागरात् पितरं व्यावर्तयावः, स्थाने स्थानेऽहंबैल्यानां नमस्याभिर्निजं जन्म सफलं कुर्वहे, मन्त्रिन् !
त पुनर्मानवजन्म ! प्रभुपादपूताऽधरीकृतालकापुर्ययोऽध्यापुरीयं तीर्थभूतेत्यतोऽत्र श्रीभरतनृपकारितं बैल्यं
समागत्य युगादिजिनं प्रणम्य सद्भक्तियोगादुपवीणयाचः, तद्वचनं श्रुत्वा प्राह मन्त्री, युवयोस्त्वैर्ययशसा सह
सङ्गमः श्रेयानिति, असौ सर्वकलाप्रवीणस्तसौम्याकृतिस्सद्गुणवाञ्छ, चन्द्रसङ्गमेन ज्योत्स्नारात्री यथा मातस्तथा

भवत्यौ सूर्ययशस्सङ्गमेन सादृश्याद्भास्यतां, स्वाधीनस्स भवद्वचनं नैवाऽन्यथा करिष्यतीत्येवमाग्रहे कृते मन्त्रिणा ते कन्यके तत्तमेवशाकृष्टे चैत्यादृ धहिराजग्मतुः, तदैव च तेषां करपीडनं सञ्जातम् ।

तत्प्रीतिरसाकृष्टस्वर्ययशा नृपो विस्मृतान्यकृत्यो विविधान् भोगान् सुखेन यापयामास । अथैकदा सूर्ययशसा सह वातायने क्रीडां कुर्वन्त्यौ ते कपटस्त्रियौ “भो लोकाः ! श्वोऽष्टमीपर्व भवितेति पौष-धादिधर्मकरणैकचित्ताः प्रमादमवधूय यूयं भवते”ति पटहोद्धोषणामश्रौष्टाम्, तदानीं विज्ञायाऽवसरं सादरो-र्वशी भग्भावादनकारणमऽजानतीय नृपतिमदृच्छत्, नृपः प्राह शृणु प्रिये ! तत्कारणं, तातपादेन भगवता चैत्राभ्यिनाष्टाहिकाद्वयचतुर्मासीत्रयपर्युपणाख्यपर्ववद्विशिष्याष्टमी चतुर्दशी चाऽऽराधनीयत्वेनोक्ता, तत्र कोऽपि सावद्यव्यापारो नैव कर्तव्यः किन्तु विशिष्टपौषधव्रतादिशुभधर्मक्रियैव कर्तव्या, उक्तञ्च

“चाउदसदृष्टुर्दिष्ट-पुणिणमासु चउसु पवेसु । उम्मुकमणिसुवण्णो, धण्णो चिय पोसहं कुणइ ॥१॥” इति॥ शुभक्रियाराधनेन या रात्रिव्यतीयते सैव सफला नाऽन्या, उक्तञ्च सिद्धान्ते—

“जा जा वचइ रयणी, न सा पडिनियत्तइ । अहम्मं कुणमाणस्स, अहला जंति राइओ ॥ १ ॥

१ चतुर्दस्यष्टम्युर्दिष्टपूर्णमासु चतुषु पर्वसु । उम्मुकमणिसुवर्णो धन्य एव पौषधं करोति ॥ १ ॥

२ या या प्रजति रजनी न सा प्रतिनियतते । अयमं कुर्वणस्याऽफला यांति रात्रयः ॥ १ ॥

जा जा वणइ रयणी, न सा पडिनियत्तइ । धम्मं तु कुणमाणस्त, सफला जंति राइओ ॥ २ ॥” इति ॥
सप्तम्यां प्रयोदश्यां चाऽऽश्लोकप्रयोधाय भामिनि । मदादेशादियं हि पटहोद्घोषणा क्रियते । अथोर्वशी
तद्वचनं निशम्य मायाप्रयन्त्रे चतुरा विसायमावधाना दृपसंमोहनाय प्रोवाच, हे राजन् ! अहो भाग्यलब्धं
मनुज्यत्वं महद्भाग्यं नव्यवयः कान्तं चपुञ्ज कष्टकारितपोभिः कथं विडम्ब्यते त्वया मुग्धजनेनेव, मुद्दुश्च
सौरुयं यथेच्छं, राज्यविलासी भव, न पुनर्मानवो भवः ? कः पुनः राज्याऽपूर्वसुखं ? अन्यथा भवतां पञ्चा-
त्तापो भविष्यति ।

नितुरवचनश्राविणपास्तस्यास्तसत्रपुनिभं वचः श्रुत्वा दृपतिर्जगाद, रे रेऽधमे ! पापिष्ठे ! धर्मविरुद्धमेतद्वचो
ब्रवीषि, विद्याधरवंशयोग्यं नैतद्, धिक् ते चातुर्यं मनुज्यजन्म रूपं वयःकुलादिकं, यतस्त्वया सर्वसम्पत्ति-
करं पर्वसंराधनं निषिध्यते, तत्तपः कः कृतज्ञो नाऽऽराधयेद्, यतो जन्म पावनं स्यात्, अतो मे शरीरे
यावत्प्राणास्तावन्नैव तातपादपुगादीशोषिष्टसुतमं पर्वं विना तपो हृथा कुर्वे,
“छिज्जउ सीसं अह होउ, बंधणं चयउ सधहा लच्छी । पडिवन्नपालणे स-प्पुरिसाणं जं होइ तं होउ ॥ १ ॥”
इति महर्षिवचनं च प्रतिज्ञाततपस्यागेन नैवाऽन्यथा करोमि ।

इति महर्षिवचनं च प्रतिज्ञाततपस्यागेन नैवाऽन्यथा करोमि ॥ २ ॥

१ या या व्रजति रजनी न सा प्रतिनियतेते । धर्मे तु कुर्वाणस्य सफलां यान्ति रात्रयः ॥ २ ॥

२ छिद्यतु दीर्घमथ भवतु बन्धनं त्यजतु सर्वथा लक्ष्मीः । प्रतिपन्नपालने सत्पुरुषाणां यद्भवति तद्भवतु ॥ १ ॥

अथोर्वशी क्रोधाकुलनृपवचनं श्रुत्वा रुष्टा मोहमायां विदधती पुनर्वाचमुवाच, खच्छन्दचारी नृपतिः पितृ-
चाक्यविमुखीभ्यां न प्राग्वृतः, अधुना तु पूर्वकर्मविपाकादृतस्त्वं, तेनाऽतिदीने परिवञ्चिते स्वः, शीलात्संसार-
सुखाच्च परिमृष्टे स्वः, अतो मे चितायामेव मरणं भद्रमस्तु, अथैवंविधमुर्वशीवाक्यं कर्णकटु श्रुत्वा जगाद,
यत्पर्वाराधनीयत्वेन ताततातेन प्रोक्तं तातेन चाऽऽराधितं तदेव पर्वं तत्कुले जातोऽहं कथं परित्यजामि, प्रयातु
राज्यमथवा कृतान्तो मच्छिरश्चिन्तु सहसा, तथापि नैव कण्ठगतेऽपि प्राणे मनाग्धर्मान्मतिं दूरीकरोमि ।
“अलसायतेषां वि स-ज्जणे जे अकलरा समुल्लविया । ते पथयरट्कुक्की-रियव नहु अन्नहा हुंति ॥ १ ॥”
इति महर्षिवचनाद्वाक्येन प्रमादेन वोक्तं नैव सज्जनोऽन्यथा कुरुते, अहमन्यप्रमादभावेनैव तदानीं कृतं
तपःप्रतिज्ञायचनं तत्परित्यागे महापापं जानन् कथमन्यथा करोमि ? ततः कृशाङ्गि ! कोशं गजाश्वार्थीञ्च राज्यं
च निखिलं गृहाण, न च तथाऽनन्तदुःखमूलमधर्मं पर्वनाशनरूपं कारय !

कोपाकुणाक्षी सोर्वशी प्रोवाच-हे राजन् ! “त्वद्वचनं नैव वितथं कुर्वे” इति त्रैलोक्यनायकप्रभुसमक्षं कृतां
प्रतिज्ञां विद्वत्सभामध्ये परित्यजन् किं न लज्जसे ?, तिरस्कारकृदेतद्वाक्यं श्रुत्वा चिन्ताभराकान्तो नृपो भूयो
जगाद, हे प्रिये ! यथेष्टमन्यन्मार्गय, न च पर्वमङ्गं कारय, श्रुत्वोर्वशी तद्गतनिश्चयार्थमीपत्स्मत्वा जगाद,
राजन् ! यदि पर्वमङ्गं न कुरुषे तर्हि युगादिजिनैस्त्वं पातय द्राक, श्रुत्वा तत्पापवचनं तेन हृद्भेदिवज्रेणैव हतो

१ अलसायमानेनाऽपि सज्जनेन यान्यक्षरानि समुदापितानि । तानि प्रस्तरटङ्कोत्कीर्णानीव न खल्वन्यथा भवन्ति ॥ १ ॥

धर्मकवीरो महीन्द्रसम्बुद्धितो भुवि पपात, तदानीं तत्र हाहेति रवोऽतिशोकाकुलं राजकुलं च बभूव,
सचिवादेशाचन्दनायैः कृतोपचारः प्राप्तचैतन्यः सूर्ययशा नृपस्ताम्रास्यो जगाद, रेरेऽधमे ! चाण्डालकुलोत्पन्ना
त्वं नैव विद्याधरसुता, कथमन्यथैवं पापवचनं ब्रूये ? त्वं जीवन्त्यपि मृतैव, यतः कोऽपि नरः पापं कुर्वन् कार-
यंश्च श्वसन्नपि भस्त्रेव किं जीवति ! राज्यमाणादिकं सर्वं प्रयातु, न च तथापि मनसाऽपि चैत्यभङ्गं प्रकुर्वे,
प्रयाचतामन्यद् मनोऽभीप्सितं ते, उर्वशी गतत्रपा नम्राङ्गी भूयोऽपि जगाद, खपुत्रशिरोऽसिना स्वयं छित्त्वा
करतले मम प्रदेहि त्वं, नरेन्द्रो धर्मकवीरः पीयूषवाग्भिर्निजगाद, मत्सूनुर्मज्जन्मेति मे निर्यद्वहलरुधिरधारं
क्षितो गृहाण कराम्बुजे, तन्मात्रेण प्रसीद प्रमदे ! इत्थं समुचार्य प्रजापालोऽसिं यावन्निष्कृपं स्वक्षिरो भेतुं
जन्माह तावत्ताया स्वप्रभावमहिम्नाऽसिधारा सयः कुण्ठिता कृता, वर्धिष्णूत्साहस्तोऽन्यकृपाणं गृहीतवान्
तस्याऽपि धारां सा स्वयलेन वयन्ध, न च तथापि धर्मवीरस्य तस्य महत्तमनः सत्त्वस्य धाराप्रतिबन्धे शक्ता,
यं यं खड्गं गृह्णाति स तं तं कुण्ठितमकरोत्सा, मेरुवन्निष्प्रकम्पो धर्मवीरो नृपः केनाऽप्युपायेन मनागपि नैव
स्वसत्त्वाचलितस्तदा स्वस्वरूपं प्रकटीकृत्य “जय सत्त्ववतां धुर्य ! जय व्रतप्रतिज्ञापालनैकवीर ! जय जय त्वं”
इत्युच्युस्ते, सत्कृत्याऽऽदरावहो ! सत्त्वमहो ! धैर्यमहो ! मानसनिश्चयस्तव, यदसिना हन्यमानोऽपि नाऽत्यजो
मनाक् स्वव्रतं “तेजस्विनः सुखमसूनुषि सन्त्यजन्ति, सत्यव्रतव्यसनिनो न पुनः प्रतिज्ञाम्,” इत्यपि वचनं
सत्सीकृतं सत्यव्रतेन भवतेत्यादिप्रशंसां यावच्चक्रतुस्तावत् स्वर्गच्छक्रेन्द्रोऽपि हर्षोत्कर्षाज्जय जय त्वं धर्म-

अथोर्वशी कोधाकुलवृत्तपवचनं श्रुत्वा रुष्टा मोहमायां विदधती पुनर्वाचमुवाच, खच्छन्दचारी नृपतिः पितृ-
वाक्यविमुखीभ्यां न प्राग्वृतः, अधुना तु पूर्वकर्मविपाकाद्वृत्तस्त्वं, तेनाऽतिदीने परिवञ्चिते स्वः, शीलात्संसार-
सुखाच्च परिभ्रष्टे स्वः, अतो मे चितायामेव मरणं भद्रमस्तु, अथैवंविधमुर्वशीवाक्यं कर्णकटु श्रुत्वा जगाद,
यत्पर्वाराधनीयत्वेन ताततातेन प्रोक्तं तातेन चाऽऽराधितं तदेव पर्व तत्कुले जातोऽहं कथं परित्यजामि!, प्रयातु
राज्यमथवा कृतान्तो मच्छिरश्चिन्तु सहसा, तथापि नैव कण्ठगतेऽपि प्राणे मनाग्धर्मान्मतिं दूरीकरोमि ।
“अलसायंतेषां वि स-ज्जणेण जे अक्खरा समुल्लविया । ते पथ्थरट्कुक्की-रियव नहु अन्नहा हुंति ॥ १ ॥”
इति महर्षिवचनाद्व्यास्येन प्रमादेन वोक्तं नैव सज्जनोऽन्यथा कुरुते, अहमप्यप्रमादभावेनैव तदानीं कृतं
तपःप्रतिज्ञावचनं तत्परित्यागे महापापं जानन् कथमन्यथा करोमि? ततः कुशाङ्गि! कोशं गजाश्वार्दींश्च राज्यं
च निखिलं गृहाण, न च तथाऽनन्तदुःखमूलमधर्मं पर्वनाशनरूपं कारय !

कोपावृणाक्षी सोर्वशी प्रोवाच-हे राजन्! “त्वद्वचनं नैव वितथं कुर्वे” इति त्रैलोक्यनायकप्रभुसमक्षं कृतां
प्रतिज्ञां विद्वत्सभामध्ये परित्यजन् किं न लज्जसे?, तिरस्कारकृदेतद्वाक्यं श्रुत्वा चिन्ताभराक्रान्तो दृपो भूयो
जगाद, हे प्रिये! यथेष्टमन्यन्मार्गं, न च पर्वभङ्गं कारय, श्रुत्वोर्वशी तद्गतनिश्चयार्थमीपत्तिस्त्वा जगाद,
राजन्! यदि पर्वभङ्गं न कुरुषे तर्हि युगादिजिनचैल्यं पातय द्राक्, श्रुत्वा तत्पापवचनं तेन हृद्भेदिवज्रेणैव हतो

१. अलसायमानेनाऽपि सज्जनेन यान्यक्षराणि समुल्लपितानि । तानि प्रस्तुतद्वोक्तकीर्णानीव न खल्वन्यथा भवन्ति ॥ १ ॥

धर्मकवीरो महीन्द्रस्सम्मुच्छित्तो सुवि पपात, तदानीं तत्र हाहेति रवोऽतिशोकाकुलं राजकुलं च धमूव,
सचिवादेशाद्यन्दनायैः कृतोपचारः प्राप्तचैतन्यः सूर्ययशा नृपस्ताम्रास्यो जगाद, रेऽधमे ! द्याण्डालकुलोत्पन्ना
त्वं नैव विद्याधरसुता, कथमन्यथैवं पापवचनं ब्रूये ? त्वं जीवन्त्यपि मृतैव, यतः कोऽपि नरः पापं कुर्वन् कार-
यंश्च श्वसन्नपि भस्त्रेव किं जीवति ! राज्यप्राणादिकं सर्वं प्रयातु, न च तथापि मनसाऽपि चैत्यभङ्गं प्रकुर्वे,
प्रपाचतामन्यद् मनोऽभीप्सितं ते, उर्वशी गतत्रपा नम्राङ्गी भूयोऽपि जगाद, स्वपुत्रशिरोऽसिना स्वयं छित्त्वा
करतले मम प्रदेहि त्वं, नरेन्द्रो धर्मकवीरः पीयूषवाग्भिर्निजगाद, मत्सूनुर्मज्जन्मेति मे निर्यद्दहलरुधिरधारं
शिरो गृहाण कराम्बुजे, तन्मात्रेण प्रसीद प्रमदे ! इत्थं समुचार्य प्रजापालोऽसिं यावन्निष्कृपं स्वशिरो भेलुं
जग्राह तावत्तया स्वप्रभावमहिम्नाऽसिधारा सचः कुण्ठिता कृता, वर्धिष्णूत्साहस्सोऽन्यकृपाणं गृहीतवान्
तस्याऽपि धारां सा स्वबलेन धयन्ध, न च तथापि धर्मवीरस्य तस्य महात्मनः सत्त्वस्य धाराप्रतिबन्धे शक्ता,
यं यं खड्गं गृह्णाति स तं तं कुण्ठितमकरोत्सा, मेरुवन्निष्प्रकम्पो धर्मवीरो नृपः केनाऽप्युपायेन मनागपि नैव
स्वसत्त्वाचलितस्तदा स्वस्वरूपं प्रकटीकृत्य “जय सत्त्ववतां धुर्य ! जय व्रतप्रतिज्ञापालनैकवीर ! जय जय त्वं”
इत्युच्यते, सत्कृत्याऽऽवरादहो ! सत्त्वमहो ! धैर्यमहो ! मानसनिश्चयस्तव, यवसिना हन्यमानोऽपि नाऽत्यजो
मनाक् स्वव्रतं “तेजस्विनः सुखमसूनापि सन्त्यजन्ति, सत्यव्रतव्यसनिनो न पुनः प्रतिज्ञाम्,” इत्यपि वचनं
सत्त्वीकृतं सत्यव्रतेन भवतेत्यादिप्रशंसां यावच्चक्रतुस्तावत् स्वर्गाच्छेक्रेन्द्रोऽपि हर्षोत्कर्षाज्जय जय त्वं धर्मे-

धुरन्धर ! इत्याद्युचारयन् तन्मस्तके सुमानि विकिरन् समुपाजगाम, अष्टप्रतिज्ञोर्वशी तेन शक्रेन्द्रेण सोपहासं निरीक्षिता सुवर्ण इव तस्मिन् किं पापश्यामिका लगतीत्यादितदुणान् शक्रपुरतो जगौ, शक्रोऽपि तस्मै किरीट-
कुण्डलाङ्गदहारदीनि भूयणानि दत्त्वा नत्वा च स्वर्गं ययौ ।

श्रीसूर्ययशा नृपोऽपि सुनीत्या धर्मकनिष्ठो राज्यमपालयत्, भरताधिपतिश्रीभरतेशवच्छ्रीसङ्घयात्रां चाकारयत्, व्रतधारिश्चावकांश्च भोजयामास । अथैकदा मणिदर्पणेषु स्वं पश्यन् संसारासारतां भावयन् केवल-
ज्ञानमासादितवान्, सुवि विह्वल भव्यान् प्रतिबोध्याऽन्ते च भवोपग्राहिकमक्षयं कृत्वा मुक्तिलयं जगाम ।
आकर्णयन्ति नृपसूर्ययशाश्चरित्रं, ये धारयन्ति हृदयेऽथ तथाऽऽचरन्ति ।
निःशेषकर्मनिचयान् परिमुच्य तेऽपि, शुद्धा भवन्ति गुरुदेवरप्रसादात् ॥ १ ॥

इति न्यायराजस्यति-शास्त्रविशारद-पद्मगच्छाचार्य-धीविजयदर्शनसूरिपादाब्जचञ्चरीकुमुनि-
जयानन्दविजयकृतं धीमदाद्रकुमारचरित्रं श्रीसूर्ययशोशृणुचरित्रं च समाप्तम् ।